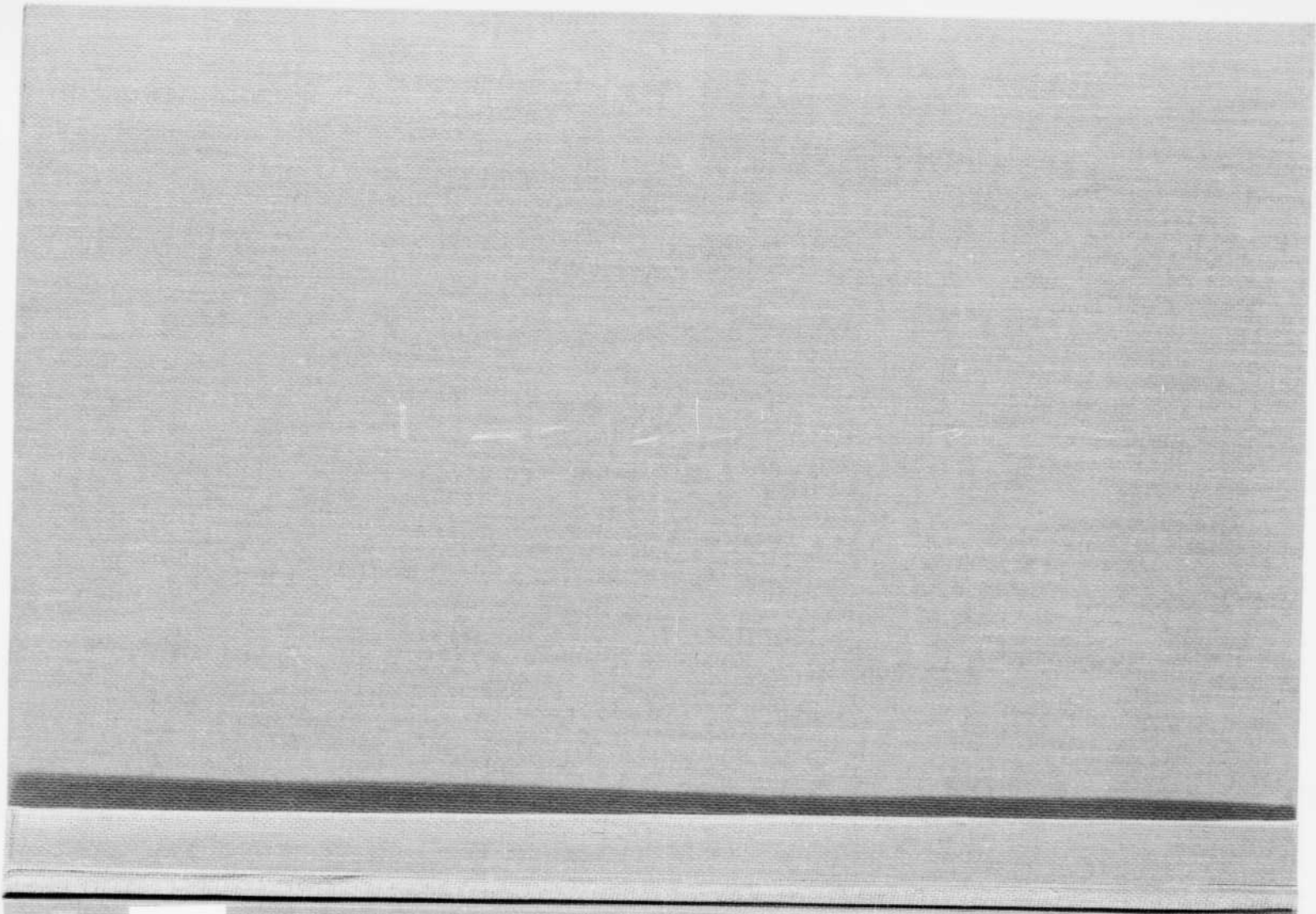

681

D

7

681

D

7

601 D7

681

HET

ADMISSIE-EXAMEN.

248

EENE REEKS TAAL- EN STELOEFENINGEN

TER VOORBEREIDING VAN A.S. LEERLINGEN VAN GYMNASIA, H. B. S., KWEEK- EN NORMAALSCHOLEN,

DOOR

M. J. KOENEN.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1900.

D
7

681
D7

F. van Munster.

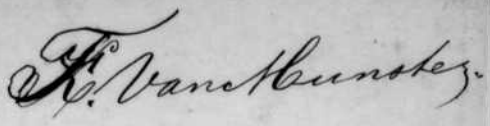

HET

ADMISSIE-EXAMEN.

EENE REEKS TAAL- EN STELOEFENINGEN

TER VOORBEREIDING VAN A.S. LEERLINGEN VAN GYMNASIA,
H. B. S., KWEEK- EN NORMAALSCHOLEN,

DOOR

M. J. KOENEN.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1900.

STOOMDRUKKERIJ VAN J. B. WOLTERS.

Paedagogische bibliotheek
van het N. O. G.

VOORBERICHT.

Wat het boekje wil, blijkt uit den titel. Goed schriftelijk werk is bij elk examen een degelijke grondslag.

Wat het boekje is, kan uit de practijk blijken.

Of het een plaatsje verdient, moge de schoolwereld, d.i. onderwijzers en leerlingen, beslissen.

Een veeljarige ondervinding deed mij kiezen, wat mij geschikt en deugdelijk voorkwam: de spraakkunst kreeg haar deel naast het vrije stellen.

*De reeks telt 190 oefeningen, waarvan de met een * geteekende (een 60-tal) mondeling, met behulp van het schoolbord, kunnen behandeld worden, nadat ze als taak door de leerlingen vooraf zijn bestudeerd.*

Het werkje moge welkom zijn aan hen, voor wie het bestemd is.

MAASTRICHT, 1900. M. J. KOENEN.

1*. *Geef bij de volgende w.w. een onderwerp:*

ratelen — bruisen — ruischen — kletteren — klateren — ritselen — snorren — sissen — knarsen — wapperen — luiden — brommen — brullen — loeien — janken — hinniken — giegagen — kakelen — piepen — fluiten — roepen — slaan — sjilpen — blaffen — knorren.

VOORBEELD. De donder *ratelt.*

2*. *Maak zinnen over de volgende onderwerpen en zeg, wat deze zijn:*

appel — appelboom — geranium — boterbloem — wolf — koe — kanarie — wesp — ploeg — haver — salade — wijn.

VOORBEELD. De appel is eene *boomvrucht.*

3*. *Vul aan met* **au** *of* **ou:**

Welke maand heet L—wmaand? De kapitein had een' sabelh—w over den sch—der gekregen. Het rijk van Karel den Grooten was verdeeld in g—wen. Wat verstaat gij door een h—wtje? Die haas was Teun den Jager te g—w af. Onze vleeschh—wer en onze stalh—der wonen naast elkaar. De koets was bespannen met appelgr—we schimmels. Sommige wilde eilandbewoners eten de visch r—w. In Italië r—wen de vrouwen in 't wit. Wanneer zegt men, dat iemand op zijne l—weren rust? De oleanders behooren tot de l—rieren. L—rens Koster vond de drukkunst uit. De g—dsmeden bezigen een' toetssteen. Edele metalen kan men l—teren. Heneg—wen werd een erfgoed der Hollandsche graven. Honger is de beste s—s. Een her—t kondigde de komst des konings

aan. Wat zijn kab—termannetjes? Waartoe dienen de wenkbr—wen?

4. *Vul aan met* **d** *of met* **t:**

Wat is uw me—gezel bedees—! Breng het paard eens naar het we—. Hoe komt gij aan dat li—teeken? In die kerk is eene fraaie doopvon—. Van wien is die beel—enis? Al die praatjes zijn geen oor—je waard. De sni— van deze jas is ouderwe—sch. Spreek toch niet zoo bou—! Bij den gezelligen haard rekt men den avondkou—. Rattenkrui— is eene soort van metaal. Een graa— is het 90e deel van een' rechten hoek. Die snoek is wat rood op de graa—. Het krui—magazijn staat niet ver van den krui—molen. Wormkrui—, nieskrui— en slangenkrui— zijn planten. Een ri—meester is een kapitein der huzaren. Voor elken ri— betaalt men hier een' gulden, voor den heenri— afzonderlijk *f* 1.25. Het waren burgerlui—jes. Catootje rijdt met haar slee—je.

5*. *Zeg, wat er mee geschiedt, of wat ze ondergaan of lijden, telkens in 2 zinnen:*

de os — de hond — de visch — het paard — de bokking — het vleesch — de groente — het ei — het koren — de erwten — de augurkjes — de frambozen — de druiven — het linnen — de kraagjes — de schoenen — de appels — de druiven — de hoefijzers — de planken — de spijkers — de ruiten — de gang — de leiboom — het tuinpad.

VOORBEELD. De os *wordt ingespannen.* De os *wordt geslacht.*

OPGAVE. Zeg hetzelfde nogmaals in den bedrijvenden vorm:
Men spant den os in. Men slacht den os.

6. *Vul aan met twee bijvoeglijke naamwoorden:*

Een — graf. Eene — daad. Een — boog. Een — groet. Eene — leugen. Een — klank. Een — sprong. Een — bedrog. Een — bevel. Eene — wraak. Eene — macht. Een — spel. Een — sleutel. Eene — vondst. Een — schijn. Een — verbod.

Een — genot. Een — zang. Eene — barst. Eene — stof. Eene — druif. Eene — noot.

VOORBEELD. Een *diep* en *donker* graf.

7. *Schrijf 12 volzinnen met een bijv. bepaling bij het onderwerp.*

VOORBEELD. *Verdorde* bladeren zijn geel.
Oud vleesch is taai.

8*. *Bezig de volgende w.w. in volzinnen en wel met een lijdend voorwerp:*

metselen — schaven — drenken — verven — schuren — hijschen — vertellen — wasschen — schrobben — teekenen — plukken — wieden — graven — vlechten — smeden — breien — tellen — snijden — vangen — drinken — broeden.

VOORBEELD. De metselaar *metselt* eenen put.

9*. *Vul in eene* **ee** *of* **e**:

Er zijn ijsb—ren, landb—ren en bruine b—ren. Mannetjesvarkens heeten b—ren. Genu—zen zijn inwoners van Genua. Milan—zen wonen in Milaan. De oorlog is een g—sel. De kapitein liet de zeilen r—ven. De sch—pen lagen op de r—de. Struisv—ren zijn duur. In deze matras zitten koperen springv—ren. Zet altijd de t—ring naar de n ring. De kw—lende gepluimde zangers str—len ons oor. De t—ring is eene sl—pende ziekte. Deze veldh—ren zijn beroemd. De woorden k—ten, n—ger, p—terselie en z—gel komen uit het Latijn. N—teldoek wordt gew—ven van de vezels der brandn—tels. Zijn vader is sl—per. Een sl—perspaard moet sterk zijn. De oude d—gen zat in eene sch—ve sch—de. Daar liggen kostbare juw—len. Wij felicit—ren u. De soldaten exerc—ren.

10. *Vul in eene* **g** *of* **ch**:

Jo—em doet trouw zijn' pli—t. Onze dienstbode heet Aa—t. Bre—tje heet onze nicht, zij is een geze—lijk kind. Het

sla—veld leverde een akelig, ja wal—elijk gezicht op. Wat beduidt dat gela—! Een klein dorpje ligt daar in de laa—te. Dat gewie—el op dien stoel is op den duur ondraa—lijk. Wat eene vreemde kleederdra—t! Een aa—tappeltje is fijn. De sla—tanden des olifants zijn kostbaar. Is deze schacheraar geen po—hans! Een wi—elaar was een heidensche priester. Langs die gra—t li—t eene fraaie bo—t van huizen. De schippersvrouw zat op de voorple—t. Waarvan wilt ge hem beti—ten? Die misslag is beklaa—lijk. Deze knaap kent no—orde, no— netheid. Die jongen ko—t no— drie potlooden. Dat was een ha—elijk oogenblik. Een hui—elaar is een laag mensch.

11*. *Breng over in den lijdenden vorm:*

De egel verslindt vele veldmuizen. De vink bouwt een kunstig nest. De duinen beschermen ons land. De hond verdedigt zijnen meester. De voerman leidt het paard langs den weg. Het varken woelt met zijn' snuit den grond om. Wat doet de boer dan? De knecht veegt met den bezem den stal aan. De jongen blaast eene zeepbel. De herdershond bewaakt de schapen. Het gezang des nachtegaals streelt het oor. De steek der bij veroorzaakt erge pijn.

VOORBEELD. Vele veldmuizen worden door den egel verslonden.

12. *Schrijf kleine volzinnen met den onvoltooid tegenw. tijd van de aantoonende wijs der onderstaande w.w. als gezegde:*

luiden — wieden — kneden — dooden — planten — poten — reizen — leven — laven — beloven — berooven — wegen — liefkoozen — verven — bedroeven — reikhalzen — kneuzen — ontvleezen — kwetsen — kaatsen — plaatsen — spoeden — huizen — bespieden — versmachten — oogsten.

VOORBEELD. De koster *luidt* de kerkklok. Het oude vrouwtje *wiedt* de straat.

OPGAVE. Schrijf ook al uwe volzinnen in den onvolt. verleden tijd.

VOORBEELD. De koster *luidde* de kerkklok.

13. *Schrijf 12 volzinnen met eene bijv. bepaling in den 2en naamval bij een zelfst. nw. als naamwoordelijk gezegde.*

VOORBEELD. De zwaluw is de bode *der lente.*
De hond is de vriend *zijns meesters.*

14. *Bedenk volzinnen, waarin de onderstaande w.w. voorkomen met een lijdend èn een belanghebbend of meewerkend voorwerp:*

zenden — beloven — brengen — bieden — wijzen — schenken — geven — melden — rooven — betwisten — klagen — gunnen — benijden — ontnemen — ontzeggen — vertellen — verkondigen — verklaren — uitleggen — vergoeden — afstaan — inblazen — opleggen — voordoen — voorstellen.

VOORBEELD. Amerika zendt ons zijne granen.

15. *Vul aan met een goed bedacht verleden deelwoord:*

Een oud schip wordt . . .
Een boom wordt . . .
Het onkruid wordt . . .
Een offer wordt . . .
Een eed wordt . . .
De vrede wordt . . .
Eene toespraak wordt . . .
Een maatregel wordt . . .
Een struikelblok wordt . . .

Een onderzoek wordt . . .
Een bewijs wordt . . .
Een standbeeld wordt . . .
Een twist wordt . . .
Een geschil wordt . . .
Een tocht wordt . . .
Eene akte wordt . . .
Eene vergadering wordt . . .
Eene poging wordt . . .

16*. *Vul aan met* **ee** *of* **e**:

Een gew—zen burgemeester. Een b—nen knoop. Europ—sche producten. Een d—gelijk onderzoek. Eene str—lende gewaarwording. Eene vl—zige kip. Eene vr—selijke ziekte. De compl—te werken van Tollens. Eene h—sche stem. Eene

d—moedige houding. De person—le belasting. Een z—dig meisje. Moderne gew - ren. Op afgem—ten toon. De Chin—sche kleederdracht. Oude kast—len. Fijne pens—len. Een somber kn—kelhuis. Rustende kam—len. De Friesche m—ren. Fraaie pauwenv—ren. Zware houw—len. Eene voorspoedige reg—ring. Een hooge achterst—ven. Eene les l—zen. Het linnen w—ven. Het waschgoed omk—ren. Een beeldje boets—ren. Het gevaar trots—ren. Zijn geld vert—ren. Iemands leed l—nigen. Stokvisch w—ken. De zeilen r—ven. In den slag sn—ven. Eene stad bel—geren.

17. *Vul aan met* **s, c** *of* **z:**

Ik hoor het water sui—en. De —itadel van Antwerpen is afgebroken. De mar— van den kramer. De ran—el van den mili—ien. Uw broeder is een goed mu—icus. Het gebrui—der golven. De a— van onze tilbury. De —ypres is een naaldboom. Het con—ert was fraai. Het ge—uis van den wind. Een minister heet ex—ellentie. Het por—elein onzer grootmoeder. Mijn neef is —ommies bij de posterijen. Aan het ministerie werken vele —ommiezen. De —itroen en ook de —inaasappel zijn zuidvruchten. Ik hoorde den knaap in het water plon—en. Wat prachtige kran—en! Zijn dit zijden kou—en? Aan den weg stonden twee krui—en. In dien winkel geeft men geen —rediet, alles is er à —ontant. Vermi—elli maakt men van tarwe. Maakt allen goede —ier. Dat kind heeft geen —iertje geduld. De strui—en zijn steltloopers.

18. *Werk uit tot volzinnen met eene voorzetselbepaling als oorzakelijk voorwerp:*

aansporen tot — verschuilen achter — begeerig zijn naar — belust zijn op — afwijken van — afwisselen met — trachten naar — zich schamen over — zich verlustigen in — boos zijn over — onkundig zijn van — tevreden zijn met — verzot zijn op — teekenen naar — bedanken voor.

Voorbeeld. De onderwijzer *spoort* de leerlingen *tot ijver aan.*

19. *Bezig de verleden deelwoorden der onderstaande w.w. als bijv. bepalingen naast twee substantieven:*

verloten — poten — smeden — kleeden — kneden — verven — straffen — stranden — doorwaden — hoeden — dooden — ballasten — verrichten — betichten — breien — haten — planten — benijden — uitrusten — omzoomen — leiden — beantwoorden — slachten — branden — wieden — mesten — uitspreiden.

VOORBEELD. De *verlote* speeldoos. Het *verlote* wild.

20. *Schrijf bij elk der volgende w.w. twee bijwoordelijke bepalingen:*

groeten — vliegen — luisteren — spreken — blaffen — roepen — slapen — groeien — zingen — rijden — kraaien — kijken — kruipen — schitteren — braden — bloeien — rieken — klinken.

VOORBEELD. *Beleefd* en *vriendelijk* groeten.

21. *Zoek 12 volzinnen, waarin eene bepaling van de plaats èn van den tijd voorkomt.*

VOORBEELD. Op een' zomermorgen schittert de dauw op de velden.

22*. *Vul aan met* **oo** *of* **o**:

Daar liggen drie h—pen brandhout. Wij h—pen te slagen. Dat is eene doell—ze vraag. Bij tusschenp—zen hoorde men de noodsch—ten van het reddel—ze schip. Hij kocht een' kast—ren hoed en eenen iv—ren rotting. Wat is eene l—ze noot? De omgang der b—zen maakt ons slecht. Er zijn geen r—zen zonder d—rens. De M—ren w—nen in Afrika. De visschers kn—pen netten. Men moest dat oude schip sl—pen. Eene bodeml—ze ton is onbruikbaar. Laat u niet meetr—nen door slechte makkers. Men kan brandhout kl—ven. Wien noemt men eenen haarkl—ver, en wat is haarkl—verij? Wij

h—pen u niet te st—ren. Vossen zijn l—ze dieren. Deze pers—nen p—gen door schr—melijke verteringen in aanzien te k—men. Heb meded—gen met de armen. Hier verkoopt men hazeln—ten en muskaatn—ten. Het kr—ningsfeest was luisterrijk.

23. *Vul aan met* **s** *of* **sch:**

Wat praat die knaap boer—! De man antwoordde nor—. In Mei is het woud in zomerdo—. Wat zijn dat vreemde gewa—sen! Dit meisje zegt bit—e woorden. Deze eik zit vol mo—. Dat zijn fraaie paar—e linten. Wat een stuur—e knaap! Uw broeder is war— van de studie. Zij antwoordde met een schalk— lachje. Dat is een slink—e streek. Het Paa—feest was aanstaande. Kent gij de ei—en van dat examen? Eene brie— is een koele zeewind. Wij zagen de ro—se vlammen. Uwe nicht is eene steed—e juffer. Alle moeite was vergeef—. Zij hebben vergeef— gewerkt. Wij werken dagelijk— voor ons dagelijk— brood. De bijen leveren ons honig en wa—. In het voorjaar is de wa—dom der planten het grootst. Wat zijn die meisjes netjes uitgedo—t! Kan deze grijsaard nog zoo'n last tor—sen? En kan die nog het koren mee dor - en?

24. *Breid de volgende zinnen uit door voorwerpen of bepalingen bij het gezegde te voegen:*

De vos ontrooft — De tijger zwerft — Het ijs kruit — IJzer smelt — De doodgraver delft — Olie drijft — De zon verdwijnt — De mol wroet — Het varken wroet — De zalm zwemt — Het zand stuift — De kassier telt — De eikeboom valt — De avondzon schijnt.

Voorbeeld. De sluwe *vos ontrooft* den boer menig hoentje.

25. *Schrijf in den lijdenden vorm:*

De knecht heeft de tabak gekorven. De meid heeft het waschgoed gewrongen. De molenaar heeft het koren gemalen. De tuinman heeft den perzik gesnoeid. De herder heeft het

schaapje geschoren. Het zeewater had de lading bedorven. De spin had een web gesponnen. De leerjongen had den leiboom aangebonden. Mijn oom had den prijs gewonnen. De schipper had het zeil gestreken. De knecht had eenen kuil gedolven.

26. *Schrijf 12 volzinnen, waarin òf eene bepaling van de oorzaak òf eene bepaling van middel voorkomt.*

VOORBEELD. *Door herhaalde slagen* valt de zwaarste eik.
Met zijne scherpe tanden wroet de ever de akkers om.

27*. *Benoem (mondeling) de aanvullingen of voorwerpen als lijdend, meewerkend of oorzakelijk:*

Ik teeken naar de natuur. De koning sprak tot het volk. Mijn vaderland wijd ik mijn leven. Sommige kinderen zijn niet vatbaar voor een goed woord. Ik leer mijn zusje een versje. De oorlog schoor de velden. Ik zal u al mijne kameraden noemen. Dat ik mijne les toch kende! Ik acht hem als mijnen vriend. Hij vertelde van Floris V, der keerlen god. Beloof het mij maar niet weer. Dat de liefde tot het vaderland u vereenige! Menig uurtje hebt ge verzuimd. Hij matigde zich die rechten aan. Mijn broeder gaf zich alle moeite voor de studie. De vrek noemt verregaande gierigheid spaarzaamheid. Wij verblijden ons in uw geluk. Wien hebt gij uw vertrouwen geschonken? Wat zullen zij hun antwoorden? Ik zie de bladeren vallen. Ik hoor den wind ruischen. Wij zagen de golven den dijk beuken. Zij hoorden de beroemde zangeres het Volkslied zingen.

28. *Breng over in den bedrijvenden vorm, en let op de tijden:*

Een vlijtig kind wordt door iedereen geprezen. De beukeboom van het dorp werd door den bliksem getroffen. Het vogeltje werd door de kinderen in een grafje gelegd. Op dat grafje zullen door hen bloempjes geplant worden. Die rekening zal wel door u betaald worden. De erwten worden ge-

lezen, en het koren wordt gedorscht. Eeuwenlang zijn door den Oceaan bergen van zand langs onze westkusten opgehoopt. Die duinen zijn in den loop der jaren door hem zelven opgeworpen, ze zijn door hem gevormd uit den schat van zandkorrels, die door de rivieren aan zijne bewaring zijn toevertrouwd geworden. Ik werd door u geroepen. Door deze werklieden was bedorven vleesch gegeten. De brieven waren niet bijtijds door uw' broeder verzonden. Het vlas wordt gesponnen, en het linnen wordt geweven. Die os zal geslacht worden. De akkers waren optijd gewied geworden. Onze vruchtboomen zouden gisteren gesnoeid worden.

VOORBEELD. Iedereen prijst een vlijtig kind.

29. *Schrijf 10 kleine volzinnen, waarin eene bijstelling voorkomt.*

VOORBEELD. De schepelingen verloren Barends, *hunnen wakkeren raadsman.*
De onderwijzer vertelde van den kameel, *het schip der woestijn.*

30*. *Vul aan met* **oo** *of* **o**:

Een dr—ge wind. Een s—ber maal. Bijgel—vige menschen. Een h—nende lach. R—vende benden. V—ze knollen. Een onmeed—gende knaap. Een iv—ren vouwbeen. Ongen—de gasten. Een onn—zel praatje. De tochtgen—ten van Columbus. Het l—ver der b—men. De bew—ners dier sl—ten. De diepte dier sl—ten. De k—rensch—ven op dat stoppelveld. De hert—gen van Brabant. De kr—nen dier p—pulieren. Een versch—ten kleed. De vervl—ten tijd. De ontvl—den dief. Het verst—ten kind. De ontl—pen hond. Ouderl—ze kinderen. Een roeml—ze dood. Een afgekl—ven been. Een bevr—zen vijver. De tr—nen der vorsten. De sp—ren der hanen. De klein—den der gravin. Het l—ver der b—men. De vi—len dier kunstenaars. De framb—zen dier tuinen. De abrik—zen dier tuinlieden. B—ze gedachten. Een onn—zel ventje. Er zijn r—de en witte k—len. De M—ren van Afrika.

31. *Aan te vullen met* **f, g, ch, sch, ll, lj, gn, qu,** *enz.*

Een to—t in de bergen. Het lor—et dier oude dame. De —epter des konings. De —irurgijn van het dorp. Het bil—et van den reiziger. De portefeui—e van den koopman. De manti—e der dame. Co—ac is een sterke drank. De ba—age van den reiziger. De ar—itect van dat gebouw. De ser—eant van de wacht. De telegra—ist van dat kantoor. De man—et mijner zuster. Het bou—et der dame. De biblio—eek der stad. De condu—teur van den trein. De —ocolade dezer fabriek. De medai—e van 12-jarigen dienst. De —aliteit der stoffen. Een —adraat is een vierkant. Het woord —antiteit beteekent hoeveelheid. Vermil—oen is eene roode verfstof. Die spoorweg kost mi—ioenen. Leest gij ook dit feui—eton? Een pavi—oen is een fraai buitenhuisje.

32. *Schrijf de aangegeven w.w. in den persoonsvorm:*

De valk (*vermoorden*) vele trekvogels. Deze knaap (*bieden*) zijnen onderwijzer een geschenk aan. Deze dame (*berijden*) een mak paard. Wat (*verblijden*) het ons u weer te zien! Als de bel (*luiden*), (*beginnen*) de school. De schaatsenrijder (*glijden*) over het ijs. Die jongen (*winden*) zijn horloge op. De onderwijzer (*plaatsen*) de leerlingen in eene rij. Gij (*kleeden*) u te nauw, gij (*schaden*) uwe gezondheid. De zwaluw (*dooden*) honderden muggen en vliegen. Wie uwer (*houden*) van noten? Het licht der zon (*verblinden*) ons oog; alleen de adelaar (*houden*) het oog strak op de zon gericht. Deze officier (*rijden*) te paard. De herder (*hoeden*) de schapen op de eenzame hei. Vader (*planten*) gisteren een appelboompje. De teekenonderwijzer (*schetsen*) de vorige week een paard.

VOORBEELD. De valk *vermoordt* vele trekvogels.

33*. *Bedenk de tegenstellingen:*

Het *zoute* water — Een *zure* appel — Eene *bittere* amandel — Eene *stille* straat — Een *schrale* grond — Een *helder* water — Een *zware* steen — Een *lastig* werk — Een *verre* afstand —

Een *goed* paard — Een *goed* inzicht — Een *heilzame* drank —
Eene *zware* taak — Een *levendige* handel — Eene *kleine* winst.

VOORBEELD. Het *zoete* water.

34. *Lees het volgende dichtstukje driemaal met aandacht over:*

DE DOODE SOLDAAT.

Op verren, vreemden bodem, daar ligt een doode soldaat,
Een ongeteld vergetene, waar niemand acht op slaat.

Daar rijden veel generalen met eereteekens voorbij,
Geen enkle denkt, of die doode een kruisje ook waardig zij.

Om velen, die daar vielen, stijgt jammerkreet en klacht,
Aan hem slechts wordt door niemand een woord, een traan [gebracht.

Maar in een verre woning, daar zit in 't avondrood,
Een vader stom te peinzen: „Mijn arme Willem .... dood!"

Daar zit een moeder te snikken, en 't snijdt door merg en been:
„God weet, wat in zijn doodsuur de jongen heeft geleên!"

En twee paar oogen schreien, en schreien vroeg en laat,
Om d' armen, armen doode, waar niemand acht op slaat!

G. JONCKBLOET.

OPGAVE. Tracht eens met uw eigen woorden na te vertellen, wat ge hier gelezen hebt.

35. *Zoek 15 verleden deelwoorden, die op eene* **d** *of* **t** *uitgaan, en daarna 10 verleden deelwoorden, die op* **en** *eindigen. Bezig ze in kleine volzinnen.*

VOORBEELD. 1. De akker wordt *geploegd.*
2. De knaap is *gestraft.*
1. Het grafje was *gedolven.*

36. *Schrijf naast elkaar den 2en persoon van den onvolt. tegenw. en den onvolt. verleden tijd der aantoonende wijs:*

beloven — schetsen — berooven — haten — kneden — wieden — poten — leiden — antwoorden — bemesten — omspitten — doorwaden — laven — niezen — reikhalzen — pluimstrijken — glimlachen — herbergen — verwelkomen — brandmerken — handhaven — ontvleezen — verontrusten — omboorden — verkonden — verwachten — ontleden — herleiden — verplaatsen.

VOORBEELD. Gij belooft — gij beloofdet.
Gij schetst — gij schetstet.

37*. *Vul aan met* **ij** *of* **ei:**

Spanje heeft st—le kusten. Wat staat die ladder st—l! De st—l van deze kerk is fraai. De st—l van dit opstel is goed. Eene gal— is een open vaartuig. De lak—en des k—zers droegen eene blauwe livr—. De edelman droeg eene —zeren helmkap, eene geduchte str—db—l en de vl—mende dagge; de dorper hield de dr—gende koddè in de vereelte vuist: van h—nde en verre kwamen de strijders op. Die pal—zen zijn ingericht met w—dsche pracht. Houdt ge van and—vie, of wilt ge wat postel—n? In deze kast is fraai porsel—n. Eene schalm— is eene rieten fluit. Kent ge de beteekenis der woorden: s—zoen, pl—dooi, specer—, terpent—n, medic—n, dolf—n, past—, majest—t, marsep—n? Wat verstaat men door Amsterdamsch p—l? En wat beteekent p—len? Een' ezel kan men ber—den. Spijzen moet men ber—den. Engelsche pl—ster en ook gel— maakt men van vischl—m.

38. *Vul aan met den medeklinker, dien gij juist acht:*

Eendra—t maakt ma—t. De bedrieger werd in he—tenis genomen. De Egyptenaren hadden sterrenwi—elaars. Deze kalkoen is meer vlee—ig dan vet. Op dien heuvel li—t een herto—elijke bur—t. Deze stad heeft twee schouwbur—en.

Doet gij ook aan wi—kunde? Een stroowi— is een kleine bundel stroo. Het brui—en der golven en het rui—en der boomen. De soldaten togen op mar—. Een li— en een ru— zijn waterplanten. Hercules draagt eene kno—s. Ziet gij gin—s dat kasteel? Het is de bur—t dezer jon—heeren en jon—vrouwen. De sprin—haan is een schadelijk inse—t. Het konin—rijk der Nederlanden telt elf provin—iën. Onze gi—s is no— een kra—se man. Deze grij—aard heeft flet—e wangen. De rabarber is een nuttig gewa—. Wie is den kinderschoenen ontwas—en? Hoe lang duurde de gra—elijke regeering in Holland? De begra—enis des burgemeesters was plechtig.

39. GROOTMOEDERS PORTRET.

In Grootmoeders kamer, daar hangt het beeld
Uit hare kinderjaren:
Een lachend mondje, paarlenoog
En bruine kroezelharen.

De kinderen stonden en staarden 't aan,
En 't één zei aan het ander:
„Och, waar dat schoone kindje hier,
„Wij speelden met malkander."

En de Oude in haar zetel, met bril en toer[1]),
Keek op bij deze rede:
„Wie zou dat schoone kindje zijn? . . .
„Gij speelt er altijd mede."

V. Loveling.

Opgave. Het is uwe taak, weer te geven in eigen woorden, wat ge hier leest, zóó dat het een aardig opstelletje wordt.

---

[1]) Een hoofdtooisel van valsch haar.

40. *Van de onderstaande zelfst. nw. het meervoud te schrijven:*

De korenschoof — het vloerkleed — het balkleed — het hangslot — de riviervisch — het dennenbosch — de kikvorsch — de boerenkermis — de raadpensionaris — de botterik — de bedelmonnik — de stekelbaars — de brandweerman — de vakman — het rouwfloers — de drogreden — het rozeblad — het eikeblad — het linkerbeen — het scheenbeen — het dagblad — de aardvloo — het handvat — ééne handvol (meerv. *twee*) — één armvol — de leeuwerik.

VOORBEELD. De korenschooven — de vloerkleeden, enz.

41. *Bezig van de volgende w.w. de verleden deelw. als bijv. nw.:*

afkluiven — hijschen — verzenden — scheren — bevriezen — uitlachen — afpluizen — wasschen — kerven — spannen — bedriegen — klooven — vouwen — graven — houwen — snijden — malen — bederven — zwellen — heffen — zweren — inladen — inzouten — opwinden — ontbinden.

VOORBEELD. De *afgekloven* beenderen.

42*. *Benoem (mondeling) de hoofd- en bijleden in de volgende enkelvoudige zinnen:*

Een trouwe vriend is een groote schat. Het oog is de spiegel der ziel. Slechte voorbeelden bederven dikwijls het beste hart. De soldaten verdedigden het vaderland met moed en beleid. De knaap had zich met een mes aan de hand gewond. De stralen der ondergaande zon vergulden de toppen der eeuwenoude Alpen. Goede ouders ontwikkelen reeds vroeg de kiemen der deugd in de harten hunner kinderen. Een edel man valt geen offer zwaar. De kat komt een graatje toe. De matigheid behoedt voor ziekte, zij verlengt ons leven. De kameel is voor vele bewoners van Azië en Afrika het nuttigste huisdier. Hier zijn de gedichten van Vondel, Neerlands grootsten dichter.

43. *Vul aan met een lijdend voorwerp:*

Een heideveld ontginnen.	. . . . . onthullen.
. . . . . bearbeiden.	. . . . . ontbolsteren.
. . . . . verwaarloozen.	. . . . . bevredigen.
. . . . . ontmantelen.	. . . . . beamen.
. . . . . ontmaskeren.	. . . . . geleiden.
. . . . . verspillen.	. . . . . gedenken.
. . . . . verzilveren.	. . . . . hernieuwen.
. . . . . verantwoorden.	. . . . . erlangen.
. . . . . louteren.	. . . . . herinneren.
. . . . . toetsen.	. . . . . verkorten.
. . . . . laken.	. . . . . bedillen.
. . . . . slechten.	. . . . . beslechten.
. . . . . gispen.	. . . . . vereffenen.

Opgave. Schrijf nu het gevondene aldus: *Een heideveld wordt ontgonnen. Een . . . .*

44. *Vul aan met één of meer oorzakelijke voorwerpen:*

Reikhalzen *naar vrijheid.*	Geschikt zijn *voor* . . . .
Vergelijken *met*	Trotsch zijn *op* . . . .
Vergelijken *bij*	Geneigd zijn *tot* . . . .
Hopen *op*	Vatbaar zijn *voor* . . . .
Dingen *naar*	Gewoon zijn *aan* . . . .
Instaan *voor*	Bereid zijn *tot* . . . .
Zich beroemen *op*	Bezorgd zijn *voor* . . . .
Zich bekommeren *over*	Gesteld zijn *op* . . . .
Besluiten *tot*	Voldaan zijn *over* . . . .
Staat maken *op*	Tevreden zijn *over* . . . .
Zich ontdoen *van*	Zeker zijn *van* . . . .
Zich bedienen *van*	Verzot zijn *op* . . . .
Berouw hebben *over*	Vrij zijn *van* . . . .
Acht slaan *op*	Tevreden zijn *met* . . . .
Zich kwijten *van*	Nieuwsgierig zijn *naar* . . . .

Opgave. Schrijf het door u gegevene in kleine zinnen: *De gevangene reikhalst naar vrijheid.*

45. *Kies er twee bijvoeglijke naamw. bij:*

Eene — en — inspanning.
Eene — en — begeerte.
Een — en — strijd.
Een — en — gevaar.
Een — en — stijl.
Eene — en — stilte.
Eene — en — vlijt.
Een — en — tegenspoed.
Een — en — gevaar.
Een — en — plan.
Een — en — weerstand.
Een — en — last.
Een — en — gemoed.
Eene — en — belofte.
Een — en — kenmerk.
Een — en — voorraad.
Een — en — onderzoek.
Een — en — verschijnsel.

46*. *Vul aan met* **ij** *of* **ei:**

Een st—gerend paard. Een w—felend man. Eene r—zige gestalte. Een sch—nh—lig man. Eene w—de poort. Eene st—le rots. Hij is een v—nzaard. Eene stad uitbr—den. Zijne schuld bel—den. Een —genw—ze jongen. Eene w—de poort. Over eenig onderwerp uitw—den. De geur der aardb—. Het r—zende deeg. De st—len der deur. Eene r— soldaten. Een zangr— of zangkoor. Eene wonde p—len. Eene kous br—en. De h—ning om eenen tuin. De dw—l van de dienstmaagd. De kastel—n dier sociët—t. De bal—nen der paraplu. Palen in den grond h—en. Haal op de h—! De schaapjes op de h—. Die advocaat zal pl—ten. Kralen aan een snoer r—gen. Een slecht leven l—den. Schipbreuk l—den. Veel pijnen l—den. Het gevaar verm—den. Zich in de bloeiende natuur verm—en. Een tw—felachtig licht.

47*. *Vul aan met:*

a. **e** *of* **ee:** kast—len, b—ver, g—sel, l—perd, h—sche, w—duwe, kam—len, sch—de, k—len, t—ring, pauwen-v—ren, reg—ring, m—ren, pens—len, k—mel, sch—del, dw—per, —ga, w—zen, sch—ve, h—ten, zw—men, l—nigen, w—ken, bl—ke.

b. **o** *of* **oo:** houtsk—len, bloemk—len, k—lenbrander, landgen—ten, p—ver, sn—de, dr—gist, gel—ven, bekr—nen,

liefk—zen, g—chelen, verp—zen, h—nen, ged—gen, sl—pen, uitn—digen, korensch—ven, hazeln—ten, verfd—zen, puinh—pen, syn—de.

c. **ij** *of* **ei**: overl—den, misl—den, gel—den, uitw—den, verw—den, afd—nzen, pl—ten, klapp—, gieter—, verb—den, ver—schen, str—ken, zich verm—den, w—felen, tw—felen, sch—den, galer—, briefst—l, keukenger—.

48*. *Benoem (mondeling) de hoofd- en de bijleden:*

Men vindt goud- en zilvermijnen in Mexico, Peru en Brazilië. Onrechtvaardig verkregen goed gedijt niet. Het sap van sommige giftplanten verdooft alle lichamelijk gevoel. De gevangene reikhalst naar vrijheid. Schoone lente, waar hebt gij zoo lang getoefd? De meeste dieren laten een bijzonder geluid hooren. De boerenmeid had de haardplaat zilverblank geschuurd. Waarom verwaarloost gij de studie der Fransche taal? Weelde ontzenuwt en verslapt, matigheid sterkt en hardt. De in zijn examen geslaagde knaap heeft zijne ouders gelukkig gemaakt. De dichter Borger noemt den Rijn den grootvorst van Europa's stroomen. In het jaar 1703 stichtte Peter de Groote de nieuwe hoofdstad zijn rijks.

Door eendracht wordt het huis gebouwd,
Door tweedracht stort het in.

49. *Vul aan met een tegenwoordig deelwoord als bijv. bepaling:*

Een *verkwikkende* regen.	De . . . . . twijgen.
Eene . . . . . beek.	De . . . . . vloed.
Een . . . . . uitslag.	De . . . . . maan.
Eene . . . . . gelijkenis.	De . . . . . wind.
Een . . . . . blik.	De . . . . . steen.
Eene . . . . . vleermuis.	De . . . . . hamer.
Eene . . . . . rivier.	De . . . . . schapen.
Eene . . . . . karavaan.	De . . . . . vogel.
Een . . . . . roofvogel.	De . . . . . tocht.
Eene . . . . . bloem.	Het . . . . . paard.

50. *Geef de tegenstellingen van de bijv. bepalingen:*

Een *zoete* appel.	Een *zoet* kind.
Eene *rijpe* vrucht.	Eene *rijpe* ondervinding.
Een *laag* water.	Eene *lage* daad.
Een *hooge* toren.	Een *hoog* woord.
Eene *valsche* parel.	Een *valsche* vriend.
Een *vlug* paard.	Een *vlug* oordeel.
Een *groot* gebouw.	Een *groot* vertrouwen.
Een *schrale* oogst.	Een *schrale* troost.
Een *gewapend* man.	Een *gewapend* oog.
Eene *verlichte* zaal.	Een *verlicht* vorst.
Een *koude* dag.	Eene *koude* ontvangst.
Een *koude* winter.	Een *koude* blik.
Het *koude* water.	Een *koud* hart.
Een *open* raam.	Een *open* oog.
Eene *blanke* sabel.	Een *blank* gemoed.
Een *volledig* servies.	Eene *volledige* bekentenis.
Een *sterk* paard.	Een *sterk* speler.

51*. *Omschrijf de beteekenis der volgende woorden:*

stoomboot — landbouw — scheidsmuur — bijnaam — heereboer — meesterknecht — torenwachter — waterhoen — klaplooper — huisjesmelker — handlanger — struikroover — stokebrand — brekespel — dwingeland.

VOORBEELD. Eene *stoomboot* is eene boot of liever een vaartuig, dat door stoomkracht wordt voortbewogen.

52*. *Vul aan:*

Een man, *die veel gelezen heeft*, is een *belezen* man.
Een reiziger, *die veel ervaring heeft opgedaan*, is ....
Bier, *dat lang op vat heeft gelegen*, is ....
Een officier, *die te paard mag commandeeren*, is ....
Een persoon, *die aan de hoogeschool heeft gestudeerd*, is ....
Een bedrieger, *die sluw weet te werk te gaan*, is ....

Goederen, *die men over de grenzen gesmokkeld heeft*, zijn ....
Gedachten, *die ver boven het alledaagsche gaan*, zijn ....
Prozastukken, *die met zorg zijn uitgekozen*, zijn ....
Wetten, *wier naleving men met een' eed heeft beloofd*, zijn ....
Een burger, *die in 't bezit is van huis en hof*, is een ....
Manieren, *die ruw en plomp zijn*, heeten ....
De rechtspleging, *die ook strafte aan het lijf of lichaam*, was ....
Een vonnis, *dat iemands eer ontneemt door tuchthuisstraf*, is ....
Eene onderneming, *die zonder nadenken of zorg wordt begonnen*, is ....
Een kanon, *in welks zundgat een nagel is geslagen*, heet ....

53. GRAFSCHRIFT OP EEN LEDIGGANGER.

In 't stille huis, dat mij besluit,
Rust ik van 't rusten uit.

J. W. YNTEMA.

VRAGEN. 1°. Wat verstaat men door een *grafschrift?* En wat is een *opschrift*, een *maandschrift*, een *smeekschrift*, een *afschrift?*

2°. Een *ledigganger* is een man, die ..... Wat is een *bedevaartganger*, een *partijganger*, een *kostganger?*

3°. Welk is dat *stille* huis, en wat beteekent het woord *besluit?*

4°. Wat bet. *uit* in *uitrusten?* En wat bet.: Laat mij *uitspreken;* laat haar *uitschreien?*

5°. Waar zit nu de geestige zet van dit puntdichtje?

54*. *Vul aan met* **ie** *of* **i**:

Eene lel— is eene bloem. Eene kolon— is eene volkplanting. Lees deze advertent— eens. Januar— en Februar— zijn wintermaanden. Hier verkoopt men koff— en thee. Hoe vindt ge die melod—? De kolibr— is een kleine vogel. In Jun— en Jul— kan het warm zijn. Geef mij een' l—ter

ol— en een k—lo suiker. Die lin—aal is krom. L—ze en M—na wandelen met Soph— en Emil—. K—na is een geneesmiddel. Wat is een inval—de? Hier verkoopt men Russ—sch leder en Saks—sch porselein. De k—viet is een moerasvogel. D—amant is een edelsteen. In deze fabr—ken weeft men d—miten goed. Noem eens drie substant—ven en twee adject—ven. Wat zijn paras—ten? De pol—t— hield de wacht. De monn—ken van het St.-Bernardsklooster. Houdt ge van perz—ken? Hoor die leeuwer—ken! Vondel en Bilderdijk waren gen—ën.

55*. *Vul aan met:*

ij *of* **ei**: z—s, s—s, gew—, koortsl—der, v—ling, —loof, —selijk, kapit—n, font—n, vall—, schalm—, karw—(zaad), erwtenr—s, afd—nzen, uitbr—den, bedr—gen, afsch—den, zich toew—den, opv—zelen, uitw—den, afw—den, zomerp—l, r—zangen, houtm—t, st—ger, r—zig, w—dsch, pl—dooi, kaasm—t, karw—.

i *of* **ie**: komed—, diacon—, d—mit, direct—, exposit—, inval—de, lel—ën, kolon—ën, melod—ën, condit—, c—tadel, m—l—tie, Februar—, k—lo, l—ter, vis—te, cand—daat, kn—ën, zef—ren, zef—rs, Israël—ten, critic—, music—, epidem—, muz—kaal, fabr—ken, fabr—kant, republ—ken, republ—kein.

56. *Zoek bijv. nw., die nagenoeg hetzelfde beteekenen:*

De *grenzenlooze* hei.	Een *matte* glans.
Eene *strakke* duisternis.	*Uitgebleekte* beenderen.
Een *kille* adem.	Een *dreunend* geschal.
Het *bleeke* maanlicht.	Een *knappend* vuur.
Een *walmend* licht.	In *vollen* glans.
Een *reuzige* eik.	Een *ontzaglijk* verschijnsel.
Een *vlak* plein.	Die *veege* lippen.
Een *ruige* stam.	Eene *vuige* daad.
Eene *roode* fakkelvlam.	Een *vaag* woord.
Een *blauw* schijnsel.	Een *strenge* blik.

VOORBEELD. *Grenzenloos* = onmetelijk, verbazend groot.

57. *Tollens zegt in zijne „Overwintering":*

Een hunner, nog bijtijds, springt *duislig uit* zijn mat,
En bonst de luiken *stuk* en rukt de haardklep *open*,
En laat den tocht *in* huis, terwijl de wanden dropen.
De kou stuift *in*, en stolt den wasem weer *tot* ijs.
En kruipt de kooien *rond* en vriest de tijken *grijs*.
En schudt de manschap *op*, *in* doodslaap weggezonken.

Vragen en Opgaven.

1. Benoem taalkundig de schuin gedrukte woorden.
2. Welke voorwerpen (aanvullingen) merkt ge op?
3. Schrijf op de hoofdvormen van: *springen*, *bonzen*, *rukken*, *laten*, *druipen*, *stuiven*, *stollen*, *kruipen*, *vriezen*, *opschudden*, *wegzinken*.
4. Wat is eene *haardklep?* Kent ge ook eene *veiligheidsklep?*
5. Wat bet. het zelfst. nw. *luik?* Komt van dit rededeel het w.w. *luiken*, of is het omgekeerd? Welke zijn de hoofdvormen van 't w.w. *luiken?* Wat bet. *look* in: *Geen slaap look haar oogen.* De *moede dag look het oog.* Bezig ook eens *geloken* en *ontloken*.
6. Uit welke leden bestaat *bijtijds*, wat bet. het en geef ook eenige dergelijk gevormde bijwoorden.
7. De *manschap* is eene verzameling van *mannen*. Zoek 6 andere dergelijke afleidingen.
8. Beteekent *mat* hetzelfde als *kooi*, regel 5?

58. AMELIA.

Amelia houdt veel van fraai gekleed te zijn,
Behelpt bij 't middagmaal zich zonder vleesch en wijn,
Omdat Fortuna haar met middlen schraal bedeelde;
Wat ze uit haar maag bespaart, besteedt ze aan kleederpracht,
Bij haar, wie had dat ooit gedacht!
Is dus de soberheid de moeder van de weelde.

W. Geysbeek.

Vragen. Zeg eens met eigen woorden, *waar* Amelia *van houdt*.
Wat wil dat zeggen: *Ze behelpt zich*?

VRAGEN. Wie is *Fortuna*, en wanneer is iemand *schraal bedeeld* met middelen?
Wat beteekent het, dat men iets uit zijne maag *bespaart?*
En wat beteekent *soberheid*? En wat bet. hier *moeder?*

OPGAVE. Vertel nu met eigen woorden eens na, wat de dichter in zijn dichtje u mededeelt.

59. *Van de onderstaande volzinnen het onderwerp in het meervoud te schrijven:*

De lelie is eene fraaie bloem. De pérzik en de abrikoos zijn steenvruchten. De forel is een fijne visch. De ansjovis is een klein vischje. Dit porseleinen servies kost veel geld. Dat priëel is en blijft koel. Deze fabriek levert diemit. De kers en de morel worden wel op brandewijn gezet. Deze karaf en die waterflesch zijn fraai geslepen. De zwaan heeft eenen langen hals. De gans en de eend zijn zwemvogels. Deze heer is geen Engelschman maar een Franschman. De as dezer locomotief is versleten. De dreumes bezeerde zich aan de knie. Het lam huppelt naast het schaap. Deze drogrede kan ons niet overtuigen. Wie zal de lijkrede houden? De dahlia, de fuchsia, de verbena, de roos, de anjelier en de geranium zijn tuinbloemen. Die havik daar jaagt op buit.

60. *Schrijf het meervoud:*

de abrikoos, de framboos, de profeet, de magneet, de Chinees, de Japannees, de diadeem, de bibliotheek, de apotheek, de komeet, de planeet, de telescoop, de microscoop, de viool. het priëel, de kievit, de lobbes, de dreumes, de weitasch, het kievitsei, de havik, de kwee, de slee, de ree, de zee, de lente, de kok, de nachtwacht, de honigraat, de cadet, de kikvorsch, het lemmet, het geweer, het mombakkes, het houweel, het koraalrif, het lidmaat (*lichaamsdeel*), het lidmaat (*medelid*), de parasiet, de muskiet, de republiek, de spons, de nimf, de fee, de vergeet-mij-niet,

de acacia, de kanarie, de olie, de bougie, de likeur, de inspecteur, de portier, het portier, de provincie, de datum, de moskee

61*. *Te kiezen (mondeling) met het oog op de juiste spelling:*

kersfeest of kerstfeest.
jonkheid — jongheid.
springhaan — sprinkhaan.
kersdag — kerstdag.
jongman — jonkman.
kruitmolen — kruidmolen.
buskruid — buskruit.
ridmeester — ritmeester.
middenpunt — middelpunt.
eikeboom — eikenboom.
ganzeëi — ganzenei.
brille- of brillenhuis.
messe- of messenbak.
dasse- of dassenhaar.
denne- of dennenhout.
litteeken of lidteeken.
rattenkruit — rattenkruid.
diefegge — dievegge.
middel- of middeneeuwen.
kruit- of kruidboek.
boonenkruid of -kruit.
wormkruit of -kruid.
koninglijk of koninklijk.
jong- of jonkvrouw.
eike- of eikenhout.
rogge- of roggenhalm.
berke- of berkenhout.
zwane- of zwanenpen.
linde- of lindenhout.
hane- of hanenkam.

62. *Schrijf in het meervoud:*

Der schoone melodie. Der drukke fabriek. Der rijke kolonie. Der bloeiende republiek. Der blanke lelie. Der koele zefier. Der melkwitte bloemkool. De zware korenschoof. Der fraaie bibliotheek. Der groote magneet. Der schitterende komeet. Der vorstelijke kroon. Des afgeleefden hertogen. Des rijken prinsen. Der Noordbrabantsche heide. Des weldadigen vorsten. Des ouden kasteels. Des bouwvalligen huizes. Des tevreden landmans. Des kunstmatigen watervals. Des dronken matroos. Der geurige Manilla-sigaar. Der Fransch-Engelsche vloot. Der Zuid-Germaansche taal. Der prachtige moskee. Der hooge sluis. Der kleine aardvloo. Der nuttige melkkoe. Der vuile rommelzoo. Der oude kroniek. Der lastige parasiet. Der rijke bibliotheek. Der fraaie tropee. Het fraaie landgoed des gastheers. Het hooge kasteel des prinsen.

63*. *Geef eene omschrijvende verklaring van de volgende woorden:*

standbeeld — klatergoud — drijfveer — veerkracht — lokaas — oogwenk — kenteeken — vloeistof — struikelblok — natuurgenot — schaduwzijde — meesterwerk — kunstwerk — grondwet — vaderland — moedertaal — braakakker — stroowisch — stortbeek — middellijn — middeleeuwen — regenboog — lichtkroon — aardewerk — handwerksman.

64. *Schrijf in plaats van onderstaande eigennamen de bijv. nw., die er van zijn afgeleid:*

Engeland — Frankrijk — Zweden — Denemarken — Portugal — Zwitserland — Indië — Europa — Azië — Amerika — Afrika — Australië — Egypte — Brazilië — Peru — Candia — Zeeland — Nieuw-Zeeland — Saksen — Sicilië — Friesland — Gelderland — Sparta — Beieren — Amsterdam — Den Haag — Den Bosch — Maastricht — Parijs — Genua — Milaan — Napels — Florence — Venetië — Algiers.

OPGAVE. Zeg ook, hoe de menschen heeten, die in bovengenoemde werelddeelen, landen, provinciën of steden wonen.

65. *Vertel eens na, wat de dichter u mededeelt in het onderstaande vers.*

DORPS-AVONDMUZIEK.

(Fragment).

Als de klare zomernacht
Daalt op veld en weide,
Keeren schaapjes, wit van vacht,
Van de bruine heide,
En de herdersjongen fluit
Bij der bellen zacht geluid.

Zie! — en waar de kudde gaat,
Springen al de knapen,
Uit den hof en van de straat,
Midden in de schapen;
En de hond vliegt op en gromt,
En de herdersjongen bromt:

„'k Wou, dat je te bedde lag,
Al te dartle snaken! —
Loop' nu schaapjes, wat je mag,
Om ter kooi te raken! . . . .
Jongens, laat mijn troep met vree!"
Roept hij — maar ze kuiren mee.

En ze zingen 't hoogste lied,
Flink en uitentreuren [1]),
Dat het galmt langs veld en vliet
Tot in alle deuren;
En ze trapplen in de maat,
Op de keien van de straat.

Maar de schaapjes kennen lang
Iedren wilden jongen,
En der kindren avondzang,
Nu ook weer gezongen . . . .
En ze blaten, wel te vree,
Rustig met dat liedje mee.

J. P. Heije.

66. *Te verklaren door aan te vullen:*

Een gevaar is *denkbeeldig*, indien . . . .
Eene handeling is *laakbaar*, zoo . . . .
Een handschrift is *duidelijk*, indien . . . .
Een verhaal is *saai*, als . . . .
Eene gebeurtenis is *merkwaardig*, wanneer . . . .

---

[1]) Zonder ophouden, zonder te verflauwen.

Eene bekentenis is *volledig*, ingeval . . . .
Iemands verleden is *vlekkeloos*, indien . . . .
Eene gift is *vrijwillig*, als . . . .
Een mensch is *wraakgierig*, zoo . . . .
Een jongen is *vrijpostig*, indien . . . .
Een gebrek is *blijvend*, zoo . . . .
Een last is *draagbaar*, als . . . .
Eene pijn is *dragelijk*, als . . . .
Eene daad is *eervol*, indien . . . .
Een jongen is *onbezonnen*, zoo . . . .
Een man is *zonderling*, wanneer . . . .
Een voorval is *vreemd*, indien . . . .

67. *Schrijf in de volgende zinnen elk zelfst. nw. als verkleinwoord:*

Wie heeft dien *appelboom* beschadigd? Louise kreeg eene *canapé* of eene *sofa* voor hare *poppen*. Is uw *kanarie* een *man* of eene *pop?* De *komma* mag daar niet ontbreken. *Mama*, eene *amerij* nog geduld! Die *jongen* geeft geen *zier* om zijn' *vriend*. Een *stuiver* gespaard is een dubbeltje gewonnen. Wie zijn uwe *overburen?* Geef ons eens een *raadsel* op. *Pa* en *Ma*, *Anna* en *Cato*, *Da* en *Ka* zullen gaan wandelen Houdt gij van *koeken*, *krakelingen*, *suikerwerken* en *ulevellen?* De *tuinkoning* is een *wintervogel*. Deze *halmen* zijn geknikt. Die *palingen* zijn niet versch meer. Daar liggen *rozebladen*. Pluk eens wat *eikebladeren*. Mijne zus was verkleed als *herderin*. Zij droeg eenen *korf* met fijne *bloemen* en een' *stroohoed* met een paars *lint*. In die *bedstee* ligt mijn zieke *broer*. Dat zijn goede *burgerlui*.

68*. *Hoe noemt gij het?*

Vazen van *kristal*, kasten van *mahoniehout*, kroezen van *tin*, ballen van *leer*, zuilen van *marmer*, behangsels van *goudleer*, meubels van *eikenhout*, pendules van *brons*, ringen met *diamant*, lepels van *zilver*, serviezen van *porselein*, lichtkronen van *kristal*, borden van *graniet*, vesten van *laken*,

inktkokers van *glas*, vouwbeenen van *ivoor*, hoeden van *paardenhaar*, japonnen van *neteldoek*, oorplaten van *goud*, traliën van *koper*, borstrokken van *diemit*, overschoenen van *elastiek*, manchetten van *papier*, hoeden van *vilt*, jassen van *duffel*, gordijnen van *kant*, handschoenen van *garen*, mantels van *purper*, waschtafels van *notenhout*.

ANTWOORD. Zij heeten: *Kristallen* vazen, ...

69. *Vul aan:*

Welke boeken verkiest gij, de oud . . . of de nieuw . . .? Onder de leliën zijn rood . . . en wit . . . Welken hond zullen wij koopen, den oud . . . of den jong . . .? Op welken toren zijt gij geklommen, op den oud . . . of op den nieuw . . .? Onze werkzaamheden zijn vel . . . Dezelfde zon beschijnt booz . . . en goed . . ., rechtvaardig . . . en onrechtvaardig . . . Spot niet met den nood der arm . . . Luister niet naar de gesprekken der booz . . . Welke druiven verkiest gij, wit . . . of blauw . . . Wilt gij den zoeten appel of den zu . . .? De oorlog maakt vel . . . ongelukkig. De menschen willen al . . . gelukkig zijn. Mijn beid . . . vogels zijn gestorven. Mijne vogels zijn beid . . . gestorven. Ik geef u beid . . . de hand. Onder de visschen zwemmen eenig . . . tegen stroom op. Onder de vogels leven eenig . . . van vleesch, ander . . . van zaden, vel . . . van beid . . .

70. *Vul nog eens aan:*

Ieder heeft zijne gebreken; gij hebt de uw . . . en ik de mijn . . . Uwe sigaren zijn lichter dan de mijn . . . Grootvader zat te midden van de zijn . . . Napoleon en de zijn . . . leden de nederlaag. Hij spreekt van mijn' broeder en van den zijn . . . Jan heeft zijn' vriend verloren, en gij den uw . . . Groet de uw . . . van ons. Geef uwen hond en ook den mijn . . . wat water. Roep uwen hond en ook den mijn . . . Ik las uwen brief liever dan d . . . ha . . . Zijn dit de kinderen dier vrouw? Ja, het zijn d . . . ha . . . Zijn dat de koeien dier landlieden? Ja, het zijn d . . . hare . . . Zijn

dat de schapen dier boerinnen? Neen, het zijn d . . . h . . . niet. Hij vierde feest met al de zijn . . . De Minister rekent op de zijn . . . Ik geef uwen boeken de voorkeur boven de . . . mijn . . . Zijn dat de dochters van die heeren? Ja, het zijn de h . . .

71. *Vul het hier volgende eens aan, zóó dat er een goed geheel ontstaat:*

De burgeroorlog is de ergste ramp, *want* . . . .
Tegenspoed is een harde leermeester, *maar* . . . .
Wie wijs is in eigen oogen, loopt gevaar, *dat* . . . .
Verheug u niet, *als* . . . .
Indien er geen goud ware, *dan* . . . .
Indien er geen ijzer ware, *dan* . . . .
Wie veel bezit is niet rijk, *wèl hij*, ...
Nederland is een belangrijke staat, *ofschoon* . . . .
Men kan niet alles leeren, *maar* . . . .
Het nieuwe trekt den mensch aan, *en daarom* . . . .
Het leven is zoo kort, *en echter* . . . .
De vrek noemt spaarzaamheid, *wat* . . . .

72. *Schrijf een opstel van eene bladzijde of anderhalf over het volgende onderwerp:*

Een jongen uit het dorp is in een' hoogen boom geklommen om het nest eener houtduif uit te halen; hij is uit den top naar beneden gevallen, lag bewusteloos onder den boom en had zware inwendige kneuzingen alsmede een gebroken been.

73. *Vul op verklarende wijze aan:*

Eene *kortstondige* vreugde is eene vreugde, die . . . .
Een *kinderachtig* gesprek is . . . .
Een *reusachtig* beeld is . . . .
Een *bloedige* veldslag is . . . .
Eene *doodsche* stilte is . . . .
Een *heilzaam* geneesmiddel is . . . .
Een *hardvochtige* dierenplager is . . . .

Een *roekelooze* knaap is . . . .
Eene *bergachtige* landstreek is . . . .
Een *eentonig* gezang is . . . .
Eene *hobbelige* ijsbaan is . . . .
Een *vraatzuchtig* roofdier is . . . .
Een *krijgshaftige* volksstam is . . . .
Een *strijdbaar* volk is . . . .
Een *kinderlijk* vertrouwen is . . . .
Een *meesterlijke* stijl is . . . .
Een *meesterachtige* toon is . . . .
Een *onuitputtelijk* geduld is . . . .
Een *uitheemsch* gewas is . . . .
Een *gemeenzaam* gesprek is . . . .
Eene *inlandsche* vrouw is . . . .
Eene *vijandelijke* houding is . . . .
Een *vijandig* plan is . . . .

74. *Breng over in den lijdenden vorm:*

Deze man verkocht den honig, dien de bijen hem leverden. Den tijger, dien ieder vreest en wien ieder ontvlucht, noemt men den schrik der tropische wildernissen. Welken van deze kinderen zult gij eene belooning geven? Zij, die de wetenschap verachten, kennen hare waarde niet. De verveling, die steeds de luiheid vergezelt, dwingt dikwijls den traagste tot nuttigen arbeid. Den man, dien gij daar roept, heb ik gesproken. Men zal u behandelen, zooals gij hen hebt behandeld. Men heeft hem in Parijs gezien, maar hij heeft hen niet gezien. Wij zeggen het u niet, omdat gij ons ook altijd de waarheid verborgen houdt. Wie heeft u den brief overhandigd, dien ik u geschreven had.

VOORBEELD. Door dezen man werd de honig verkocht . . . .

75. *Schrijf er achter, wat het beteekent:*

Iemands goeden naam *bekladden* =
Voor de overmacht *bezwijken* =
Iemand laten *geworden* =

Uwe brieven zijn mij *geworden* =
Eene droeve tijding haast *besterven* =
Zich alle moeite *getroosten* =
De heldendaden der vaderen *gedenken* =
Zich laten *gezeggen* =
Een plan *beramen* =
Iemands woorden *beamen* =
De eer van iemand *belagen* =
Zijne schuld *belijden* =
Iemand ergens *bescheiden* =
Eene prijsvraag *bekronen* =
Iets met een' eed *bekrachtigen* =
Een heimelijk oogmerk *bevroeden* =
De waardij van iets *beseffen* =
Spijzen en dranken *bereiden* =
Zijne prooi *bemachtigen* =
Iemands macht *besnoeien* =
Iemand met een ambt *bekleeden* =
Zijn ongeluk diep *gevoelen* =

76*. *Zeg duidelijk, wat de onderstaande persoons- en zaaknamen beteekenen:*

Een bottelier.	Eene kaap.	Een thermometer.
Een erflater.	Eene landengte.	Een barometer.
Een erfgenaam.	Een schiereiland.	Een microscoop.
Een handlanger.	Eene woestijn.	Een telescoop.
Een klaplooper.	Eene prairie.	Eene hectograaf.
Een pluimstrijker.	Een bergpas.	Eene telegraaf.
Een huisjesmelker.	Eene schipbrug.	Eene phonograaf.

VOORBEELD. Een *bottelier* is de man, die wijn of bier op flesschen aftapt.

77. *Welke bijv. nw. zijn afgeleid van de volgende eigennamen:*

Hongarije — Mexico — Finland — Hessen — Vlaanderen — Schotland — Ierland — Westphalen — Alexandrië — Babel — Damascus — Dordrecht — Munster —

Gouda — Moskou — Mozes — Mohammed — Socrates — Plato — Maart — Mei — Gregorius — Julius.

VRAAG. Zoudt ge bij elk uwer bijv. nw. een zelfst. nw. kunnen vinden? bv. Hongaarsche *wijnen*.

78*. *Benoem (mondeling) de hoofd- en bijleden in de volgende enkelvoudige volzinnen:*

In eenen duren tijd liet een rijk heer de armste kinderen der stad in zijn huis komen. Er stond in de gang eene mand met brood. Ieder hunner mocht één der brooden nemen; zij mochten tijdens de schaarschte elken dag terugkomen. De uitgehongerde kinderen vielen toen op de mand met brood aan, zij twisten en plukhaarden om het grootste. Alleen het arme maar zindelijk gekleede Kaatje bleef in de verte staan; zij nam het kleinste, overgebleven brood, zij dankte den milden gever en toog stil en zedig huiswaarts. Den volgenden dag gedroegen de kinderen zich even onwellevend; zij lieten voor Kaatje weer het kleinste broodje over. De moeder sneed in huis het onoogelijke broodje open. Wat geschiedde er? Er vielen verscheiden nieuwe zilveren geldstukken uit. Zij moest het geld dadelijk weer naar den milden gever brengen op last harer moeder. Het geld was er zeker door vergissing ingekomen! De weldadige heer wilde het niet terughebben. Het was geene vergissing. Hij had het geld tot loon voor Kaatjes bescheidenheid in het kleinste broodje laten bakken. Hij streelde haar de wang, hij prees haar. Blijf steeds zoo vreedzaam en vergenoegd, mijn kind. Dit waren zijne laatste woorden.

79. *Vertel, wat de dichter u mededeelt in het volgende dichtstukje:*

HET GESCHENK.

Hij trok het schuifken open,
Het knaapje stond aan zijn zij
En zag het uurwerk liggen;
„Och, grootvader, geef het mij?"

„Ik zal 't u wel eens geven,
Toekomende jaar misschien,
Als gij wèl leert en braaf zijt,"
Zei de oude, „wij zullen zien."

„Toekomend jaar!" sprak het knaapje,
„O grootvader, maar dan zoudt
Ge lang reeds kunnen dood zijn:
Ge zijt zoo ziek en zoo oud!"

En de oude man stond te peinzen,
En hij dacht: het is wel waar,
En zijn lange ving'ren streelden
Des knaapjes krullend haar.

Hij nam het zilv'ren uurwerk
En de zware keten er bij,
En lei ze in de gretige handjes,
„'t Komt nog van uw' vader," sprak hij.

II.

Daar was een grafje gedolven;
De scholieren stonden er rond,
En een oude man boog met moeite
Nog ééne knie naar den grond.

Het koele morgenwindje
Speelde om zijne haren zacht:
Het gele kistje zonk neder;
Arm knaapje, wie had dat gedacht!

Hij keerde terug naar zijn woning,
De oude vader, en weende zoo zeer;
En lei het zilv'ren uurwerk
In 't oude schuifken weer.

R. Loveling.

80. *Kies er een zelfst. nw. bij:*

Een [1]) genadig . . . .
Een donker . . . .
Een kwijnend . . . .
Een ontzettend . . . .
Een bedrukt . . . .
Een flikkerend . . . .
Een gezegend . . . .
Een sleepend . . . .
Een kinderlijk . . . .
Een vlug . . . .

Een ijzeren . . . .
Een stalen . . . .
Een koperen . . . .
Een steenen . . . .
Een gelapte . . . .
Een ongebaande . . . .
Een bedwelmende . . . .
Een ongedwongen . . . .
Een gewelfd . . . .
Een vluchtige . . . .

81. *Wat verstaat gij door:*

Morgenlandsche pracht — *ziedend* golfgebruis — Een *lommerrijk* verschiet — *frissche* kleuren — een *laaie* brand — eene *volslagen* duisternis — een *voldongen* feit — eene *tartende* houding — een *gewillig* kind — een *zware* storm — eene *overstelpende* droefheid — een *bedenkelijk* verschijnsel.

82. *Vul aan:*

De druiven, *wier sap* . . . . . .
De koe, *wier melk* . . . . . .
De zijderups, *wier spinsel* . . . . . .
De vlasplant, *wier vezels* . . . . . .
Het goud, *welks glans* . . . . . .
Het schaap, *welks wol* . . . . . .
De kokospalm, *wiens vruchten* . . . . . .
De bergen, *wier hellingen* . . . . . .
De rivieren, *wier oevers* . . . . . .
De donder, *wiens geratel* . . . . . .
De storm, *wiens kracht* . . . . . .
De sterren, *wier glans* . . . . . .
De maan, *wier licht* . . . . . .
De zee, *wier oppervlakte* . . . . . .
De wolken, *wier kleur* . . . . . .
De branding, *wier gebruis* . . . . . .

---

[1]) De leerling kan ook *eene* bezigen, bv. *Eene genadige behandeling.*

83. *Vul aan met een lijdend voorwerp:*

. . . . behartigen.
. . . . overvleugelen.
. . . . vermurwen.
. . . . ontheffen.
. . . . verbreken.
. . . . staken.
. . . . benevelen.
. . . . wraken.
. . . . wreken
. . . . prevelen.
. . . . herstellen.
. . . . uitroeien.
. . . . ergeren.
. . . . sloopen.
. . . . slechten.
. . . . op het spel zetten.
. . . . te berde brengen.
. . . . ter tafel brengen.
. . . . aan den dag leggen.
. . . . aan den dag brengen.
. . . . in de wielen rijden.
. . . . over het paard tillen.

84. *Zeg, wat het beteekent:*

Met vuur spelen =
Bij den neus nemen =
Uit den brand helpen =
Te paard helpen =
Onder handen nemen =
In de hand werken =
Naar zijne hand zetten =
Den heer uithangen =
Van den band zijn =
Opzien tegen iemand =
Door de vingers zien =
Honig om den mond strijken =
Vertrekken met de noorderzon =
De puntjes op de i's zetten =

85. *Lees het volgende dichtstukje met zorg twee- of driemaal over en vertel dan met uwe eigen woorden, wat ge bij den dichter leest.*

WEDERZIEN.

Van 't welig Java t'huis gevaren,
Zag de oorlogsbrik de Zeeuwsche reê;
Een blijd gejuich ontsteeg de baren,
Maar blijdst van al klonk Wims hoezee.
Wat trok zijn hart zoo? Vriend of broeder?
Een teergeliefde maagd misschien?
Neen, Wim had t'huis een oude moeder:
Hij zou zijn moeder wederzien.

't Gewenscht verlof is ras verkregen:
Dra kust hij haar in Amstels muur.
Hij landt. Daar loeit de kreet hem tegen:
„Naar Antwerp, dappren! voort! in 't vuur!"
Wat nu? Terstond wendt hij zijn schreden
En keert te boord bij de oorlogsliên:
„Eerst (zegt hij) voor mijn land gestreden,
En dan mijn moeder weergezien!"

Het anker rees, de vlagge zwierde,
De stoute krijgskiel zocht de vest,
Men kampte, Holland zegevierde,
Daar knalt des vijands schot voor 't lest,
Het knalt: doorwond zijgt Wim ter neder;
Hij voelt zijn jeugdig leven vliên;
„Nacht, moeder! (zucht hij) hier niet weder....
Omhoog zal ik u wederzien."

A. Bogaers.

86. *Opstel of brief*, over het volgende onderwerp:

Wij hebben een jong hondje gekregen.

87. Bezig het w.w. *drijven* in twee of meer beteekenissen, bv.

Een spijker in den muur *drijven* = kloppen, slaan.
Een troep schapen *drijven* = vooruit doen gaan.
Op het water *drijven* =
De ooievaars *drijven* op hunne vleugels =
Evenzoo: *scheren*, *slaan* en *geven*.
Evenzoo: *drift* (2 bet.); *val* (2 bet.); *gang* (2 bet.); *bedrijf* (3 bet.); *dreef* (2 bet.).

88. *Bezig in eigenlijken en in overdrachtelijken zin: hoofd*, bv.

Het *hoofd* van een' mensch: *havenhoofd* (steiger, losplaats), de schepen liggen aan het *hoofd*, op het *hoofd* wandelen, het *hoofd* van eene rekening, het *hoofd* van den mast, het

hoofd van een opstel, het *hoofd* van een' brief, het *strotten-hoofd* (bovenste einde), *bruggenhoofd* (vast deel aan den wal).

Bezig *hoofd* nu ook in fig. zin:

Een helder *hoofd* hebben = verstand.
Dat is mij door het *hoofd* gegaan = geheugen.
Zijn *hoofdje* toonen = koppigheid.
Het *hoofd* verliezen = bezinning.
Zoo menig mensch, zoo menig *hoofd* = meening.
Dat zal u het *hoofd* kosten = leven.
Het *hoofd* van den staat = gebieder, bestuurder.

Beproef eens zoo iets samen te stellen over het woord *arm* (lichaamsdeel) en *hand*.

89*. *Vul aan:*

Een huis, dat . . . . . ., heet *bouwvallig*.
Menschen, die . . . . . ., zijn *geduldig*.
Eene vrouw, die . . . . . ., is *verkwistend*.
Eene ziekte, die . . . . . ., is *besmettelijk*.
Eene teekening, die . . . . . ., is *keurig*.
Een verschijnsel, dat . . . . . ., is *zeldzaam*.
Een verslag, dat . . . . . ., is *uitvoerig*.
Een verhaal, dat . . . . . ., is *wijdloopig*.
Eene verhandeling, die . . . . . ., is *breedvoerig*.
Een man, die . . . . . ., is *scherpzinnig*.
Eene verklaring, die . . . . . ., is *volmondig*.
Eene handeling, die . . . . . ., is *willekeurig*.
Een vers, dat . . . . . ., is *zouteloos*.
Eene trouw, die . . . . . ., is *onkreukbaar*.
Eene gelijkenis, die . . . . . ., is *sprekend*.
Eene bestrijding, die . . . . . ., is *hartstochtelijk*.
Een verhaal, dat . . . . . ., is *oorspronkelijk*.
Eene keuze, die . . . . . ., is *oordeelkundig*.
Eene voorstelling, die . . . . . ., is *flauw*.
Een antwoord, dat . . . . . ., is *fier*.
Een verslag, dat . . . . . ., is *onbekookt*.
Een drank, die . . . . . ., is *bedwelmend*.

90*. *Zeg, wat gij verstaat door:*

maatstaf = *meetstok, meter.*
weerschijn =
koers =
woestenij =
ootmoed =
schets =
plan =
stempel =
mijlpaal =
werkkring =
nuchter =
schaars =
geestig =
geestrijk =
werktuiglijk =

broodnoodig =
bloemrijk =
kregel =
gewelfd =
slaafsch =
sollen =
uitoefenen =
dempen =
peilen =
luwen =
laken =
gispen =
begrenzen =
staven =
louteren =

91. AANGEBRAND.

Aagt Morsebel nam kleinen Piet
In kost, en als het kind, te middag aangezeten,
Haar soms zijn walging merken liet:
De vieze bijsmaak van heur knoeisels werd geweten,
Aan kaarsvet, roet, noch snuif; 't was altoos: „Lekkertand,
Wat zou het zijn, als aangebrand?"
Nu kwam er eens een schotel vol groen eten
Te voorschijn, die Kok Aagt spinazie had geheeten:
Hiervan kreeg kleine Piet zijn deel op 't bord gesmakt;
Hij roert er in; en vindt twee achterpooten
Van d'armen kikvorsch, onder 't warmoes kort gehakt,
En legt, met de oogen half gesloten,
Zijn eetvork neer, terwijl hij vraagt:
„Heeft aangebrand ook voetjes, moeder Aagt?

A. C. W. Staring.

Opgave. Vertel eens na, wat de dichter hier zoo grappig verhaalt, en laat propere Aagt en klein Pietje eens met elkaar praten.

92*. *Omschrijf mondeling de beteekenis:*

middelpunt.	maandschrift.	voorbeeld.
toppunt.	smeekschrift.	droombeeld.
keerpunt.	verzoekschrift.	toonbeeld.
snijpunt.	voorschrift.	standbeeld.
hoofdpunt.	afschrift.	denkbeeld.
geloofspunt.	naschrift.	borstbeeld.
oogpunt.	opschrift.	evenbeeld.
brandpunt.	handschrift.	beeltenis.

VOORBEELD. Een *middelpunt* is een punt, juist in het midden van andere gelegen.

93. *Vul eens op passende wijze aan:*

De matigheid verlengt het leven, zij . . . .
De vleier is niet te vertrouwen, want . . . .
Niet tot praten en beuzelen komen wij in school, maar . . . .
De gierigaard heeft geen levensgenot, want . . . .
De leugenaar heeft geen' oprechten vriend, want . . . .
Voor hem, die leeren wil, ...
Wie zich verveelt bij 't lezen van een nuttig boek, ...
De dronkenschap verlaagt den mensch, en toch . . . .
In vele vogels vindt de landman vrienden, en echter . . . .

94. *Tegenstellingen:*

Eene vesting *berennen.*	Zijn geld *uitzetten.*
Een schip *sloopen.*	De gelegenheid *aangrijpen.*
Een' twist *aanstoken.*	Eene reis *bespoedigen.*
Eene brug *slaan.*	Een' beschuldigde *vrijspreken.*
Zijn' tijd *verwaarloozen.*	Eene wet *aannemen.*
De vlag *hijschen.*	Eene zaak *geheim houden.*
Een' beschuldigde *vrijspreken.*	Iemand van eene verplichting *ontslaan.*
Zijn geld *sparen.*	
Er het leven *afbrengen.*	

95*. *Vul aan met één of meer voorbeelden:*

De *arm* van eene rivier . . . .
De *kruin* van een . . . .
De *voet* van een . . . .
Het *oor* van een . . . .
De *bek* van een . . . .
Het *oog* van een . . . .
De *neus* van een . . . .
De *wig* van een . . . .

De *mond* van een . . . .
De *hand* van een . . . .
De *tand* van een . . . .
De *kroon* van een . . . .
De *wortel* van een . . . .
De *top* van een . . . .
De *tak* van een . . . .
De *zoom* van een . . . .

96. *Zeg op beknopte doch duidelijke manier, wat de onderstaande uitdrukkingen beteekenen:*

Het *oor* scherpen =
Het *oor* afwenden =
Zijne *ooren* voor iets stoppen =
Iemand het *oor* leenen =
Het *oor* van iemand hebben =
Ergens *ooren* naar hebben =
De *ooren* opsteken =
De *ooren* laten hangen =

Iemand iets in het *oor* bijten =
Op één *oor* liggen =
Iemand het vel over de *ooren* halen =
Tot over de *ooren* in schulden zitten =
Zich achter de *ooren* krabben =
Iemand *ooren* aannaaien =

97*. OP DEN DOOD VAN EEN' AAP.

Hij is dan *dood*, de kleine *Baviaan*,
Die *alles ons heeft nagedaan!* —
Wat *hij* ons *nu* heeft voorgedaan,
Doen *wij* hem ook eens na, dien kleinen *Baviaan*.

VRAGEN.

1°. Waarom staat er in regel 1: *de kleine Baviaan* en in regel 4: *dien kleinen Baviaan?*
2°. Zeg andere woorden voor *nagedaan*, regel 2.
3°. Wat heeft het dier dan *voorgedaan?*
4°. Kunt ge regel voor regel redekundig ontleden?
5°. Benoem de cursieve woorden taalkundig.

98*. *Vul aan met een goed gekozen werkwoord:*

De Morgen.	*De Avond.*
De schemering	Het avondrood . . . .
De zon	De schemering . . . .
Het morgenrood	Het duister . . . .
De vogels	De sterren . . . .
Het zonlicht	De vogels . . . .
De dauw	De bloemen . . . .
De bloemen	De nachtvlinders . . . .
De landlieden	De vleermuizen . . . .
De melker	De menschen . . . .

99*. *Aanvullen:*

De dijken bezweken, *doordat* . . . . . .
De dijken bezweken, *zoodat* . . . . .
Ga niet op het ijs, *tenzij* . . . . . .
Ga niet op het ijs, *indien* . . . . . .
Ga niet op het ijs, *opdat* . . . . . .
Ga niet op het ijs, *ofschoon* . . . . . .
Men wantrouwt iemand, *als* . . . . . .
Een antwoord is *twijfelachtig*, als . . . . . .
Een tred is *weifelend*, als . . . . . .
Een tred is *aarzelend*, als . . . . . .
Een tred is *wankelend*, als . . . . . .
Een koopman is *bedrieglijk*, als . . . . . .
Een gezegde is *snedig*, als . . . . . .
Een gezegde is *puntig*, als . . . . . .
Een gezegde is *hatelijk*, als . . . . . .
Een betoog is *grondig*, als . . . . . .
Een betoog is *oppervlakkig*, als . . . . . .
Een betoog is *duister*, als . . . . . .

100. *Wanneer zegt men:*

dat iemand bij den *dag* leeft?
dat iemand iets aan den *dag* brengt?
dat iemand moed aan den *dag* legt?
dat iemand voor den *dag* komt?

dat iemand op zijne *dagen* komt?
dat iemand zijne *dagen* verkort?
dat iets zijne beste *dagen* gehad heeft?
dat een boek den *dag* niet waardig is?
dat iemand goede *dagen* heeft?
dat twee dingen schelen als *dag* en nacht?

101. *Vertel op uw' eigen trant eens na, wat ge hier bij den dichter leest:*

HET HOLLANDSCH DUIN.

„De kust, de vaderlandsche kust,
God lof! daar klimt ze uit zee!
Mijn boezem zwelt van blijden lust
Na jaren scheidenswee.
Wat heb ik vaak bij 't palmgeboomt'
In Java's wondertuin
Verlangend van die kust gedroomd,
Dat dierbaar Hollandsch duin!

„Die top, van de avondzon gebloosd,
Daarachter schuilt, o vreugd!
De beste ga, het liefste kroost,
De makker van mijn jeugd.
Gezegend nu mijn lang gezwoeg,
Vergolden door Fortuin!
Ik heb voor meer dan één genoeg:
Genaak, mijn Hollandsch duin!"

Terwijl hem 't heil vooraf verblijdt,
Daar schiet een stormvlaag uit;
Ze jaagt het schip; — het strandt en splijt;
De zee verzwelgt haar' buit.
Nog groet hij uit het zinkend want
De dierbre heuvelkruin:
Zijn lijk dreef 's andrendaags aan land:
Hij rust in 't Hollandsch duin.

A. Bogaers.

102*. *Zoek voor elk der volgende woorden een paar synoniemen:*

aantijging.	verbolgen.	prevelen.
tweespalt.	verbitterd.	aangroeien.
gehalte.	tartend.	verwerven.
oogendienaar.	willig.	herstellen.
pluimstrijker.	onbesuisd.	weigeren.
dwarsdrijver.	kostbaar.	uitdossen.
gewijsde.	kostelijk.	vergezellen.
hakkenei.	vastberaden.	aanmoedigen.
trant.	weerloos.	temperen.

103. *Zeg op beknopte doch duidelijke manier, wat de onderstaande uitdrukkingen beteekenen:*

Den *neus* ophalen voor =	Den *mond* houden =
Iem. bij den *neus* hebben =	Iem. naar den mond praten =
Op zijn' *neus* kijken =	Met twee *monden* spreken =
Den *neus* overal insteken =	Met een' *mond* vol tanden =
Iem. een' *neus* aandraaien =	Een' grooten *mond* opzetten =
Een' *neus* krijgen =	Niet op zijn' *mond* gev. zijn =

104. *Zeg wat het beteekent:*

met twee maten meten =
veel noten op zijn' zang hebben =
schoorvoetend volgen =
zich schrap zetten =
achter het net visschen =
op twee gedachten hinken =
een oog in 't zeil houden =
in iemands zog varen =

105*. *Antwoord op de volgende vragen:*

Wat bedoelt een notaris met *roerende* en *onroerende* goederen?
Wat beteekent het: het schip is *met man en muis* vergaan?
Wanneer slaat een leerling den spijker *op den kop?*
Wanneer slaat iemand spijkers met *koppen?*
Wanneer heeft iemand het *heft* in handen?

Wanneer heeft iemand zijne schaapjes op het *droge?*
Wanneer zegt men: hij is een *man van de klok?*
Waarom zegt men: Elk huisje heeft zijn *kruisje?*
Wanneer zegt men: Hij *hangt* alles aan de *groote klok?*
Wanneer zit iemand op *heete kolen?*
Waarom noemt men de zwaluw *de bode der lente?*
Waarom kan men spreken van *het anker der hoop?*
Hoe is iemand, die *de kat uit den boom wil zien?*
Waarom noemt men den kameel het *schip der woestijn?*

106. *Bezig elk der volgende zelfst. nw. in een' goeden zin:*

aandacht — ontvangst — feestdag — hoofdzaak — uitkomst — bezwaar — verlangen — belooning — overeenkomst — onderneming — tijding — gerucht.

VOORBEELD. Wie iets goed wil begrijpen, moet er al zijne *aandacht* aan wijden.

107. *Vul aan met een goed bedacht zelfst. nw.:*

Een [1]) werkeloos	Een werkloos . . . .
Een edel	Een adellijk . . . .
Een ordelijk	Een ordentelijk . . . .
Een eerlijk	Een eerzaam . . . .
Een Romeinsch	Een Romaansche . . . .
Een zinneloos	Een zinloos . . . .
Een smakeloos	Een smaakloos . . . .
Een Indisch	Een Indiaansch . . . .
Een opmerkzaam	Een opmerkelijk . . . .
Een kostbaar	Een kostelijk . . . .
Een kinderlijk	Een kinderachtig . . . .

108. *Breng deze volzinnen in den lijdenden vorm over:*

De glans der eer en glorie, die velen het gezicht omtrent de kennis van zich zelven verblindt, had De Ruyter nooit verblind.

---

[1]) Hier geldt, en zoo vervolgens, de noot bij opgave 80.

Den kunstenaar, dien men om zijne talenten zoo algemeen vierde, heeft men kort na zijn overlijden een standbeeld opgericht.

Ik zal niet gedoogen, dat men die moederlooze weezen onheusch bejegene.

Evenals het vuur het ijzer staalt, zoo hardt de nood het hart des menschen.

De geschiedenis noemt Dirk I als den eersten graaf uit het Hollandsche huis.

Geen muren verduren der uren geweld.

De vriend mijns vaders schreef mij gisteren eenen brief, in welken hij mij meldde, dat hij ook den brief ontvangen had, dien gij hem onlangs zondt.

Het hart gebruikt de tong tot taalman der gedachten;
De tong beginn' dan niet, vóór 't harte heeft gedaan.
Een tolk moet in 't gesprek de tweede beurt verwachten:
Wie wèl vertalen wil, die moet eerst wèl verstaan.

109. 's MORGENS VROEG.

Zij stak de vensterluiken open:
Een winterdag, een grauwe mist.
Daar komen rassche stappen nader:
't Zijn vier soldaten met een kist.

Wien dragen zij zoo vroeg ten grave?
Een vreemden knaap, een jong soldaat.
De plaats is leeg en toe de huizen,
En niemand, die er achter gaat.

Zoo ver van huis, alleen gestorven,
In 't gasthuis van een vreemde stad,
En onbeweend naar 't graf gedragen,
Terwijl men ginds zoo lief hem had!

V. Loveling.

Opgave. Denk u eens goed in in deze stof: misschien kunt ge in uw opstel nog wel een en ander als opheldering er bijvoegen.

110. *Bezig in eenvoudige volzinnen:*

voorzichtig — lichtgeloovig — zorgvuldig — uitheemsch — merkwaardig — binnenlandsch — strijdzuchtig — standvastig — aanzienlijk — verschoten — uitgesleten.

VOORBEELD. Wie niet *voorzichtig* is bij de behandeling van vuurwapenen, zal er vroeg of laat een ongeluk mee hebben.

111. HUYGENS, de oude, geestige dichter (1596—1687) zegt van zijn' „DRUKKER":

Mijn drukker leeft in droeven druk,
Want 't drukken drukt hem weinig druk;
't Waar geen bedrukte drukker,
Viel 't drukken maar wat drukker.

Waarop valt uwe aandacht in dit sneldichtje? Wat verstaat ge dan door *droeven druk* en door *bedrukt* in regel 3? Vertel eens met eigen woorden, wat de dichter u meedeelt.

b. Zoo zegt hij van EEN VERGETEN PAARD:

Mijn peerd gaat slijten dat men 't ziet,
En 't eet en drinkt en anders niet:
Wat reden is hier uit te delven?
't Vergaat, omdat het niet vergaat.
Wat raad? de pleister ligt op straat:
Verstaat gij 't niet? 't verstaat zich zelven.

OPGAVE. Tracht dit dichtje te verstaan, en vertel dan, wat de dichter van het vergeten paard zegt, zóó dat ieder het dadelijk begrijpt.

c. En wat dunkt u van dit? Toon eens schriftelijk, dat ge het begrijpt:

JANS UITNEMENDHEID.

Jan neemt, waar hij nemen kan,
Uit de beurzen, uit de zakken,
Uit de kisten, uit de pakken,
Uit den ketel, uit de pan:
Jan is een uitnemend man!

112. *Wat beteekent:*

De appel valt niet ver van den boom =
Een goed begin is een' daalder waard =
Rijkdom en een dubbeltje kennen elkaar =
Het ei wil soms wijzer zijn dan de hen =
Een schip op strand een baken in zee =
Komt men over den Hont, dan komt men over den staart =
Beter één vogel in de hand dan tien in de lucht =
Eéne zwaluw maakt de lente niet =
Na regen komt zonneschijn =
De pot verwijt den ketel, dat hij zwart is =

113*. *Verklaar de beteekenis:*

Hij moet van een klein inkomen *bestaan* =
Zulk een wetsvoorstel kan niet *bestaan* =
Eene locomotief *bestaat* uit vele deelen =
In het barre Noorden kan paard noch hond *bestaan* =
Hij *bestaat* u van nabij =
Zoo *bestaat* mijn vader niet =
Laat hem maar *geworden* =
Uw brief is mij *geworden* =
Een baal uit het ruim *ophalen* =
Liefdegiften voor een arm gezin *ophalen* =
Zijn hart aan iets lekkers *ophalen* =
Lang vergeten gebeurtenissen nog eens *ophalen* =
De schouders over iets *ophalen* =
Een verweerd wapenschild gaan *ophalen* =
Die boom gaat zijne wortels *uitslaan* =
De dienstbode moet het vloerkleed *uitslaan* =
Gij moet zoo'n mallen praat niet *uitslaan* =
Het schoenwerk zal in die kast *uitslaan* =
Weldra zag men de vlammen *uitslaan* =
De werken van dien dichter zullen weldra *uitkomen* =
De blaadjes der linde gaan *uitkomen* =
Zou dat zaad nu al *uitkomen?* =
Van ons kindje gaat een tand *uitkomen* =
Ons huis zal nu achter in dat straatje *uitkomen* =

Het geheim zal op den duur wel *uitkomen* =
De kas van den ontvanger moet *uitkomen* =
Mijn nummer zal in de loterij niet *uitkomen* =
Die som moet toch *uitkomen* =
Uw bedrog zal op den duur *uitkomen* =

114. *Zeg het verschil in beteekenis tusschen:*

Een *oud* huis.
Een *vervallen* huis.

Een *werkend* lid van eene vereeniging.
Een *werkzaam* lid van eene vereeniging.

Een *spelend* kind.
Een *speelsch* kind.

Men *deed* hem allerlei vragen.
Men *bestormde* hem met allerlei vragen.

Ik kan *nog* op hem rekenen.
Nog kan ik op hem rekenen.

Vul aan:

Hij geeft mij geen gelijk, *hoewel* . . . . . .
Hij geeft mij geen gelijk, *indien* . . . . . .
Hij geeft mij geen gelijk, *tenzij* . . . . . .
Hij geeft mij geen gelijk, *omdat* . . . . . .[1])

115. *Zeg op beknopte maar duidelijke wijze, wat de onderstaande uitdrukkingen beteekenen:*

Lang van *tong* zijn =
Zijne *tong* in toom houden =
Op de *tong* rijden =
Zijn' *hals* wagen =
Hij is een goede *hals* =
Den *hals* verbeuren =
Den *hals* rekken =

Iem. den *nek* toekeeren =
Den *nek* buigen =
Stijf van *nek* zijn =
Iem. in den *nek* zien =
Iem. den *rug* toekeeren =
Een' breeden *rug* hebben =
Iets achter den *rug* hebben =

---

[1]) Van het admissie-examen der R. K. S. te Nijmegen, 1899.

116. *Schrijf volzinnen in den bedrijvenden vorm, waarin gij de volgende w.w. gebruikt:*

belemmeren — verkondigen — behartigen — vermurwen — ontheffen — beschadigen — ontcijferen — vereffenen — verkwikken — ontbranden — verzilveren — bekleeden — bestempelen — aanknoopen — aftroggelen — meetroonen.

VOORBEELD. De oorlog drukt de nijverheid en *belemmert* den handel.

117. *Staring* vertelt in FOHI, hoe deze wonderdoende Chineesche godheid, in lang verleden tijd, des avonds aanklopt aan de hut van eene arme weduwe en er een onderkomen vraagt. De dichter begint dan het 2e couplet aldus:

Behoefte *woont daar bij* de Vlijt;
Maar gastvrij is 't onthaal:
Geen laafnis faalt *den* Reiziger —
Geen krachtherstellend *maal;*
En 't *leger*, *voor hem* toebereid,
Heeft, die *'t hem bood*, zich *zelve* ontzeid.

Beantwoord nu het volgende:

1. Wat wil het zeggen, dat *Behoefte* in die hut bij de *Vlijt* woont?
2. Wat bet. het woord *onthaal*, en wanneer wordt men *gastvrij* onthaald?
3. *Laafnis* of *lafenis* komt van het w.w. *laven;* leidt zoo ook een zelfst. nw. af van: *begraven*, *gebeuren*, *getuigen*, *erkennen*, *schennen*, *gedenken*, *kennen*. En hoe zijn gevormd *duister-nis*, *vuil-nis?*
4. Geef twee of meer synoniemen (= zinverwante woorden) voor *faalt.*
5. Hoe zit het woord *krachtherstellend* in elkaar? En verklaar ook eens: *hartversterkend*, *oorverdoovend*, *belangwekkend*. Kunt gij er ook drie geven?
6. *Leger* beteekent hier . . . . .? Wat is eene *legerstede* en wat eene *hofstede*, eene *haardstede*, eene *bedstede?*

7. *Bood* is de onvolt. verleden tijd van *bieden*. Hoe is het verleden deelwoord? Schrijf ook de hoofdvormen van: *kluiven, klieven; ruiken, rieken.* Wat bet.: *iemand hulp bieden, iemand de hand bieden, ik bied u voor dien haan eenen gulden, het hoofd bieden?*
8. Waarop slaat het voornaamw. *zich* terug?
9. Wat beteekent hier *ontzeggen?* En wat bet. het in: *iemand een recht ontzeggen, iemand zijn' eisch ontzeggen?* Zeg ook de bet. van *ontkurken, ontwapenen, ontzegelen, ontbolsteren.* Evenzoo van: *ontvoeren, ontrooven, ontnemen.*
10. Benoem taalkundig de cursieve woorden.

118. *Schrijf eens een opstel van een paar bladzijden over de* STRAAT. *De volgende punten kunnen u wellicht van dienst zijn.*

SCHEMA. Plaveisel — trottoir — hoofdstraat — zijstraat — straten eener stad — dorpsstraat — gebouwen — winkels — verlichting — bij avond: drukte van wandelaars, dienstboden; — bij dag: rijtuigen, karren, venters, geschreeuw, soldaten, enz. — reiniging — waterleiding — des nachts: politie of nachtwacht — dorpsstraat: stilte.

119. *Breng de volgende volzinnen over uit den lijdenden in den bedrijvenden vorm:*

Onder het gejuich der opgetogen overwinnaars werd Bossu met zijn' staf en de overige schepelingen naar Hoorn gevoerd en door de regeering dezer stad met die onderscheiding ontvangen, welke door de dapperheid verdiend wordt. Den Spaanschen admiraal werd in het Burgerweeshuis een behoorlijk verblijf aangewezen.

Wanneer de eerste dijken in ons land gemaakt zijn, is niet te bepalen. Volgens eene oude overlevering zou de eerste dijk in Zuid-Holland zijn aangelegd tegen den Rijn.

Themistocles, door wien de geduchte vloot van Xerxes vernield en Griekenland van den ondergang gered was, werd later door de Atheners verbannen.

Gedurende den eersten burgeroorlog werd door de Romeinen tevens een buitenlandsche oorlog gevoerd tegen koning Mithridates, een' machtigen vorst, door wien vele naburige koningen reeds onderworpen waren en al de Romeinen op één' dag in zijn rijk waren omgebracht.

De verdreven Jacobus de Tweede, koning van Engeland, werd in den beginne door Lodewijk den Veertienden gunstig ontvangen.

Door Socrates werden aan het onderwijs der jeugd veel tijd, veel vlijt en veel moeite besteed, maar weinig liefde en dank werden door hem bij zijne medeburgers ingeoogst, ja, hij werd zelfs van goddeloosheid beschuldigd en veroordeeld den giftbeker te drinken.

120. *Zeg het verschil in beteekenis tusschen:*

Een *oud* werkman.
Een *versleten* werkman.

Een *boersche* jongen.
Een *boeren*jongen.

Het water staat in *mijne* laarzen.
Het water staat *mij* in de laarzen.

Ik *deed* hem dat verzoek.
Ik *overviel* hem met dat verzoek.

Men hield *hier* algemeen van hem.
Hier hield men algemeen van hem.

Vul aan:

Ik zal uwe zaak verdedigen, *dewijl* . . . . . .
Ik zal uwe zaak verdedigen, *maar* . . . . . .
Ik zal uwe zaak verdedigen, *ofschoon* . . . . . .
Ik zal uwe zaak verdedigen, *opdat* . . . . . .[1]).

[1]) Admissie-examen der R. K. S. te Nijmegen, 1899.

121. *Zeg op beknopte maar duidelijke wijze, wat de volgende uitdrukkingen beteekenen:*

De *schouders* ophalen =
Iem. over den *schouder* aanzien =
Iets door de *vingers* zien =
Iem. met *vingers* nawijzen =
Ergens de *vingers* aan branden =
Lange *vingers* hebben =
Iem. op de *vingers* tikken =
Op grooten *voet* leven =
Op vrije *voeten* stellen =
Zich uit de *voeten* maken =
Iem. den *voet* dwars zetten =
Iets met *voeten* treden =
Onder den *voet* halen =
Iem. den *voet* lichten =

122. *Vul aan:*

Ledige vaten klinken het hardst; met andere woorden . . . .
Als het kalf verdronken is, dempt men den put; dit wil zeggen . . . .
Rome is niet op éénen dag gebouwd, en Keulen en Aken niet tegelijk; dit beteekent: . . . .
De appel valt niet ver van den boom, dit spreekwoord wordt gebruikt, als . . . .
De kruik gaat zóó lang te water, tot zij breekt, dit is eene waarschuwing voor hen, die . . . .
Jong gewend, oud gedaan, is een woord, dat men toevoegt aan kinderen . . . .
De morgenstond heeft goud in den mond, dit wil zeggen . . . .
Wie met pek omgaat wordt er mee besmet; door dit beeld wil men uitdrukken, dat . . . .
Al doende leert men; nog andere spreekwoorden drukken dezelfde waarheid uit, bv.: . . . .
Een goed woord vindt eene goede plaats; door dit spreekwoord wordt er op gewezen, dat . . . .

123. *Zeg, wat het beteekent:*

Iemand in 't ootje nemen =
Den vinger op den mond leggen =
Den vinger op de wonde leggen =
Iemand in den arm nemen =

Op heete kolen zitten =
Met één' voet in 't graf staan =
Over de brug komen =
Aan den weg timmeren =
Van den wal in den sloot raken =
Achter het net visschen =
Van alles een' hap en een' snap weten =
Iemand honig om den mond strijken =
Iets oogluikend toelaten =
Niet op zijn' mond gevallen zijn =
Op twee gedachten hinken =

124. *Geef duidelijk den inhoud d. i. de bedoeling van het onderstaande weer:*

Is hebben „hebben", — „krijgen" is de kunst!
Zoo luidt de spreuk;
En steeds stond ze bij mij in goeden reuk
En groote gunst!

. . . . . .

Omdat toch *krijgen* machtig maakt en knap
En *hebben* slap! [1])

125. *Zeg met eigen woorden, wat beteekent:*

a. Een' spiering uitwerpen, om een' kabeljauw te vangen.
b. Men moet de bakens verzetten, als het getij verloopt.
c. Wie het onderste uit de kan wil hebben, valt het lid op den neus.
d. Men moet geen oude schoenen wegwerpen, vóór men nieuwe heeft [2]).

126. *Geef één of meer zinverwante woorden voor de cursieve:*

„Vrouwke!" *zeide* [1] hij: „gij *hebt* ons en den Lande eenen *goeden* [2] dienst *gedaan* [3]. Ik *sta u toe* [4], eene gunst van mij

---

[1]) Admissie-Examen R. K. S. Apeldoorn, 1899.
[2]) Idem, Deventer.

te *verzoeken*[5], en, bij St. Jeroen, dien die *gevloekte*[6] Noren *hebben vermoord*[7], *indien*[8] zij van dien aard is, dat zij ons vermogen niet *te boven gaat*[9]) en wij die met behoud van eer en plicht kunnen *toestaan*[10], zoo is zij u te voren verleend. Uw eerlijk *aanzicht*[11] *overtuigt*[12] mij, dat gij geen misbruik van onze goedheid maken zult."

VOORBEELD. 1. zeide = sprak, waren zijn woorden.
2. goeden = belangrijken, grooten.
3. hebt gedaan = hebt bewezen . . . .

127. *Bezig in niet te groote volzinnen:*

gastvrijheid — lauwerkrans — moedertaal — grondstof — grondwet — grondbestanddeel — klatergoud — kenteeken — oogwenk — lokaas — denkbeeld — vloeistof.

VOORBEELD. De *gastvrijheid* der oude Germanen was zeer groot, elke vreemdeling werd geherbergd.

128. DE KAPITEIN EN ZIJNE MOEDER.

„Mijn dierbre dochter! als de haan
Ons morgen uit den slaap zal wekken,
Laat ons alras reisvaardig staan;
Wij zullen ver, zeer verre gaan,
En 't regiment voorbij zien trekken.

„Zij keeren roemrijk uit den slag,
Sinds jaren afzijns; en uw broeder,
Dien ik door 't lot me ontrukken zag,
Zal ons omhelzen, als hij plag,
En troosten zijn bedrukte moeder."

En 's morgens vroeg vóór zonsopstand,
Eer al 't gevogelt nog was wakker,
Zoo gingen daar door heide en zand,
— De moeder aan haar dochters hand:
Twee schaamle vrouwen, langs den akker.

Zij gingen uren, uren wijd,
De moeder stram en traag van voeten,
De dochter hupplende aan haar zijd',
Doch beiden in de ziel verblijd
Met hoop, die alles kan verzoeten.

Zij kwamen eindlijk aan den voet
Eens heuvels, bij den weg gelegen.
Het meisje klom er op met spoed:
„Verheug u, moeder! o, schep moed!
'k Zie ginds een stofwolk opgestegen."

Zij draaide 't hoofd al luistrend om:
„Mij dunkt, ik hoor . . . of zijn 't de bijen,
Die dommlen op de boekweitblom? —
O neen! 't is 't rommlen van de trom;
Daar zijn ze! Ons heil is te benijen!"

„Mijn moeder! is 't mij toegestaan,
Ik wil zijn roer en ransel dragen,
Opdat hij vrij met u moog gaan."
Nu dalen ze af tot op de baan,
Met harten, die van vreugde jagen.

Daar nadert, op gemeten tred,
Het regiment met trom en horen.
„Welaan, mijn kind! thans wel gelet!
Laat ons, door angst en vrees ontzet,
Met blikken door de rangen boren!"

Dan ach! zij trokken al voorbij;
En de eenige, dien zij niet zagen,
Van al die wapens droeg, was hij!
De moeder zeeg van smart op zij,
En 't meisje moest de droeve schragen.

„Maar moeder, zoo mijn oog niet mist:
Dat kruis van eer . . . die bloote degen,
Die ginds de rangen deelt en splitst . . .
De kapitein . . . o God, hij is 't!
Hij ziet — erkent ons — vliegt ons tegen!"

En op der vrouwen schel geroep
Van „dierbre zoon!" en „dierbre broeder!"
Zijn duizend oogen uit den troep
Gevestigd op een schoone groep:
De kapitein en zijne moeder!

K. L. Ledeganck.

Opgave. Ook den inhoud van dit gedicht na te vertellen.

129. *Vul aan:*

Uwen neef noem ik spitsvondig, *want* . . . .
Een antwoord is twijfelachtig, *wanneer* . . . .
Men wantrouwt iemand, *als* . . . .
Men overvalt iemand, *als* . . . .
Een koopman is een oplichter, *indien* . . . .
Men verrast iemand, *als* . . . .
Wij moeten onzen tijd flink . . . ., *want* . . . .
Mistroostig kwam ik thuis, *ik* . . . .
Ik kan mij niet met uw voorstel vereenigen, *gij* . . . .
Die slijter ontdook de wet, *hij* . . . .
Dit boerinnetje was opzichtig gekleed, *zij* . . . .

130. *Bezig bij elk der onderstaande w.w. zulke aanvullingen, dat de beteekenis goed uitkomt:*

kweeken — planten — poten.
uitvinden — ontdekken.
verspelen — verspillen.
bergen — bewaren — wegsluiten.

Voorbeeld. Eene uitheemsche plant *kweeken.* Langs een' nieuwen weg jonge boomen *planten.* Aardappelen *poten.*

131. *Ziehier nogmaals een proefje van de wijsheid der vaderen. Toon eens, dat ge de verzen begrijpt, door duidelijk d. i. omschrijvend met eigen woorden weer te geven, wat ge hier leest:*

1. Gaat wat voorzichtig aan, die u te zeer verheugt!
   De rouw zit veeltijds op de slippen van de vreugd.
2. De beurze leeg, 't gebouw in staat
   Maakt menschen wijs, maar wat te laat.
3. Betrouw 't geheim goê vrienden niet,
   Het is uw schuld, zoo 't hun ontschiet.
4. Wien ge uw geheim hebt uitgebrocht,
   Dien hebt ge uw vrijïgheid verkocht.
5. 't Paard, dat kreupel is in 't gaan,
   Moet wat vroeger op de baan.
6. 't Paard, dat 't minste komt van stal,
   Is 't paard, dat 't meeste briescht van al.

C. Huygens.

132. *Wat is:*

Eene *tijdige* hulp, en wat eene *tijdelijke* hulp?
Een *onverdraagzaam* mensch, en wat een *onverdraaglijk* mensch?
Een *lang* verhaal, en wat een *langdradig* verhaal?
Eene *sparende* vrouw, en wat eene *spaarzame* vrouw?
Een *kostbare* drank, en wat een *kostelijke* drank?
Een *ontrouwe* knecht, en een *trouwelooze* knecht?
Een *langdurige* vrede, en wat een *duurzame* vrede?
Een *kinderlijk* woord, en wat een *kinderachtig* woord?
Eene *meesterlijke* taal, en wat eene *meesterachtige* taal?

133. *Kunt ge ook bijzinnen bedenken, die* a. *den dienst verrichten van onderwerp*, b. *dien van lijdend voorwerp.*

a. Dat ge uw best doet, verheugt mij. *Wie niet hooren wil*, moet voelen.

b. Hij beweerde, *dat hij echt van valsch goud kon onderscheiden.*

Zoek van elk geval 6 voorbeelden.

Zeg of het onderwerps- of lijdende voorwerpszinnen zijn.

Wie gehoorzaam is, wordt beloond. Ik hoop, dat ik uw' broeder zal ontmoeten. Het verheugt ons, dat ge vorderingen maakt. Er werd verteld, dat het schip vergaan was. Ik weet niet, of ik wel komen kan. Wanneer wij sterven zullen, is ons onbekend. Wie 't kleine niet eert, is 't groote niet weerd. Eendracht maakt macht was de leus der vaderen. Het schijnt, dat de vrede ophanden is. Hij vroeg, waar de dokter woont.

134. *Bezig in goede zinnen:*

ergdenkend — wispelturig — bescheiden — voorloopig — vluchtig — haken naar — in twijfel trekken — zweemen naar — in beraad geven — ontnemen aan.

VOORBEELD. Een *ergdenkend* mensch is ongelukkig voor zich zelf, daar hij alles van de donkere zijde ziet.

135. *Met eigen woorden na te vertellen:*

DE HOND.

Een' jongen hond, nog pas zijn moeders nest ontkropen,
En dus niet half genoeg volleerd
In 't blaffen, zooals elk dit van een' hond begeert,
Had de onbezonnen lust bekropen,
Om 't witgewolde Lam,
De rappe Geit, den ruigen Ram
Zóó na te blaten, dat men warelijk moest zweren,
Dat men dier beesten taal niet zuiverder kon leeren.
Dit was den hond nog niet genoeg:
Het knorren van een Zwijn leert hij almede vroeg,
En durft zich weldra ook bemoeien,
Om als een Os te leeren loeien,
Te bulken als een Koe, te brullen als een Stier,
Met kunstig nagemaakt getier.

En, na deze aangeleerde klanken,
Leert hij ook sierlijk als een looze Vos zoo janken,
Als waar' het hoog-geleerde beest
In waarheid zelf een Vos geweest.
Hij komt bij zijne maats met de aangeleerde kunst,
En hoopt zich ieders gunst
Door zijn geleerdheid te verschaffen.
Hij vangt niet aan, gelijk het honden past, te blaffen,
Maar blaat nu als een Schaap, dan brult hij als een Stier,
Nu bulkt hij op de wijs der Koeien,
Dan weet hij, als een Os te loeien,
Of jankt het hoog-geleerde dier
Gelijk een Vos. — Doch Snel en Grijper stoppen de ooren
Voor dit uitheemsch geluid,
En Philax lacht hem hartlijk uit,
Terwijl hem Jager vraagt: „Waar zijt ge toch geboren?
Gij spreekt een taal, die voor geen hond is te verstaan:
„Kom lustig, hef eens met ons aan,
„En laat ons eens uw blaffen hooren!"
Nauw opent de geleerde hond
Tot blaffen zijnen bek, of ieder roept terstond:
„Loop, ga uw moedertaal eerst leeren,
„Indien gij met ons wilt verkeeren!"
Doch schoon de hond op 't moederlijk geblaf
Zich alle moeite gaf,
Hij was en is ook, al zijn leven,
Een slechte kromtong in zijn moedertaal gebleven.

E. J. B. Schonck.

Vraag. Wat zou de dichter met dit verhaal bedoelen? Gij gelooft toch niet, dat er ooit zoo'n hond bestaan heeft?

136*. *De vier hoofdvormen naast elkaar te schrijven van de volgende sterke w.w.:*

bevelen — heffen — gaan — rijden — kluiven — eten — smelten — hijschen — verzenden — scheren (snijden) —

verliezen — vriezen — slaan — gaan — lachen — zouten — scheiden — spannen — spouwen (splijten) — weven — houwen — houden — zweren (*wonde*) — zweren (*eed*) — waaien — scheppen (*maken*) — wassen — wasschen — krijschen — bakken — stijven (*stijf maken*) — wegen — wreken — bewegen — vragen — gadeslaan — *verjagen* — delven — kerven — treffen — vechten — zenden.

137*. *Maak zinnen of uitdrukkingen, waarin achtereenvolgens de onderstaande werkwoordelijke vormen voorkomen:*

wies — wiesch.
kliefde — kloofde.
zweer — zwoer.
pleegde — placht.
vloot — vlood.
overwon — won over.
wende aan — wendde aan.
schepte — schiep.
stijfde — steef.
ploos — pluisde.
uit'stekend — uitste'kend.
uit'gelezen — uitgele'zen.
aan'toonend — aantoo'nend.
in'nemend — inne'mend.

Zeg nog, wat beteekent: Naar iemands *pijpen* moeten dansen.
Op zijn *tellen* passen.

138*. *Tegenstellingen:*

Eene brug *ophalen*.
Eene sloot *graven*.
Een schip *optuigen*.
Een bed *afhalen*.
Een *vertaald* boek.
Eene *levendige* straat.
Nieuwmodische kleuren.
Een *werkelijk* gevaar.
Een *strenge* winter.
Oprechte vriendschap.
Eene *hartelijke* ontvangst.
Een *overwonnen* vijand [1]).
Een *gevierd* tooneelspeler.
De *ontdekte* list.
De *ontloken* roos.

139. *Bezig in goede volzinnen:*

beproeving — verdriet — herhaling — weldadig — kortstondig — eenvoudig — schraal — opdisschen — belem-

[1]) Admissie-Examen R. K. S. Deventer.

meren — verblijden — zich verlustigen — zich toeleggen op.

140. *Schrijf het meervoud van:*

de kroniek — het genie — de datum — de examinandus — het erratum — de manilla — het album — het kantoor — de omnibus — de cactus — de geranium — het observatorium — het cadeau — het bureau — het reçu — het motto — de canapé — de coupé — het individu — de acacia — de aloë — de firma — de echo — de zebra — de villa — de portemonnaie — de trofee — de basis — de curator — de professor — de kolonie — de kanarie — de commissaris — de nimf — de kubus — de likeur — de inspecteur — de Chinees — de photograaf — de telegraaf — de musicus — de saucijs — de kroniek — de hyena — de tombola — de molik (*vogelschrik*) — de rondas (schild) — de tilbury — de rhinoceros — de portier — het portier — de zefier — de zefir.

141*. Dikwijls bezigt men, ter aanduiding van bekende personen, dieren of zaken, eene of andere omschrijving, bv. *De helden van Waterloo* (Napoleon, Wellington, Blucher), de *bode der lente* (= de zwaluw), *de stad der weelde* (= Parijs).

Zeg nu eens, wat men met de volgende bedoelt:

a. De Scheldestad — de Amstelstad — de Rottestad — de Spaarnestad — de Seinestad — de Bisschopsstad — de Sleutelstad — de Eeuwige stad — Noordsch-Venetië.

b. Het schip der woestijn — de koning der dieren — de straatjongen onder de vogels — de timmerman van het woud — de zanger der wouden — de gevederde zangers — de zanger der huiskamer — de wolf onder de visschen.

c. De Stedendwinger — de Vader des Vaderlands — de Redder des Vaderlands — de Prins onzer dichters — de Rechterhand der Staten — de Zwijger — der Keerlen god.

d. De parel van den Indischen Archipel — het Iberisch schiereiland — het Hemelsche rijk — Neerlandsch-Zwitserland — Nederlandsch-Manchester.

142. *Ziehier nog een viertal sneldichten van den dichter Huygens. Vertel weer met eigen woorden, wat ge bij den dichter leest.*

1. TOEGEVEN.

Piet liep mij tegen 't lijf en wou geen stroobreed wijken,
Hij zei, 't en lust' hem niet voor ieder gek te strijken:
Maar, zeid ik, dat lust mij,
En trad van 't zandpad af, en liet den gek voorbij.

2. GEVEN.

Hier ligt een man in de asch,
Zoo gierig al zijn leven:
Hij wou den geest nauw geven,
Omdat het *geven* was.

3. HOPMAN DIRK.

Zij liegen 't, die verklaren,
Dat Dirk geen hert en heeft;
In allerlei gevaren
Gevoelt hij, dat het leeft,
En, als de popelblaren,
Van 't minste windje beeft.

4. DRUKKER.

Van 't keizerlijke hof tot in de schepersklus
Tracht ieder vrede en vreugd en vrijheid te gewinnen:
Ik ben de man alleen van averechte zinnen,
Die staag om persing en om druk wensch in mijn huis.

143. *Schrijf een opstel van een paar bladzijden over*

HET PAARD.

OPMERKING. Let op: *vorm*, *kleur*, *kracht*, *dienst*, *voedsel*, *ouderdom*, *prijs*.

144*. *Zoudt ge volgende bijzinnen ook naar hunnen dienst kunnen benoemen?*

Hoe het gekomen is, is nog onbekend. *Morgen komt er weer een dag*, is de leus der luiaards. Er staat geschreven: *Gij zult niet stelen. Wat waar is*, moet eenvoudig zijn. Zijne straf was, *dat hij thuis moest blijven.* De vraag is, *of hij slagen zal.* Hij is niet, *wat hij schijnt.* Het is nog onzeker, *of mijn vader komen zal.* Zijne laatste woorden waren: *Leef gelukkig!* Er wordt verteld, *dat het schip vergaan is.* Zij zijn het, *die ons bedrogen hebben.* Geef eere, *wien eere toekomt.* Doe wel, *die u haten.* Wees tevreden met *wat gij hebt.* Overtuig hem, *dat de studie noodzakelijk is.* Hij is niet waard, *dat gij hem vergiffenis schenkt.* Ik weet niet, *wie het gedaan heeft.* Wie kan nu raden, *hoe het ding heet?* Ik hoor, *dat gij uw best doet.* Hij peinst er over, *hoe hij het opstel zal inkleeden.* Ik zal, *wie mij helpt*, eene goede belooning geven. Ik noem, *wie dat zegt*, eenen leugenaar. Zij verklaarden, *wie tot den vijand overliepen*, voor landverraders. Ik begrijp niet, *van wien gij spreekt* en *wat gij bedoelt.* De roep in het leger was: *Sla dood! Sla dood!* Ik vraag het u, *of dat nu werken is.* Ik ben het, *die u dien brief zou schrijven.* Zoo waar is het, *dat droomen bedrog zijn.* „*Ik wil geen ruzie maken*," zei de edelmoedige Pieter. Teun had er op geroemd, *dat hij patrijzen mee zou brengen.* Ik ben nieuwsgierig, *of mijn oom zal komen. Wat ritselt in 't loover*, is zefir alleen. (STARING).

145. *Bezig in goede, duidelijk sprekende voorbeelden:*

nieuw — ongebruikt.	strand — kust.
vlug — behendig.	vechtpartij — twist.
beroemd — berucht.	hoeveelheid — menigte.
kinderachtig — kinderlijk.	weg — laan.
haveloos — armoedig.	kamer — zaal.
zeldzaam — vreemd.	aandeel — gedeelte.

VOORBEELD. Eene *nieuwe* jas. Een *nieuw* woord.
Een *ongebruikt* mes. Een *ongebruikte* stoel.

146. *Zet de volgende volzinnen om, d. i. maak lijdend wat bedrijvend is en omgekeerd.*

Toen de steden aan de Oostzee aan onze schepen veel nadeel toebrachten, rustte Filips van Bourgondië eene aanzienlijke vloot uit en sloeg de Oosterlingen op zóó gevoelige wijze, dat de zee van hen schoongeveegd werd en de schepen ten teeken daarvan een' bezem in den mast voerden.

In de Middellandsche Zee, die omzoomd is door de kusten van landen, welke men als de bakermat onzer hedendaagsche beschaving kan beschouwen, werden reeds van oude tijden her sponzen en koralen uit de diepte door duikers opgehaald. Dezen verhaalden van de gevaren, die zij doorstaan hadden, van de verschrikkelijke dieren, die zij gezien hadden en vooral van de reusachtige poliepen of veelvoeten, die hen met hunne talrijke vangarmen hadden omvat. Nog op den 30 November 1861 zag de bemanning van een schip zulk een reusachtig dier. Zoodra het monster ontdekt was, werd er jacht op gemaakt. Een twintigtal geweerschoten werden gelost. Doch toen men zich gereed maakte het te vangen, maakte het eene geweldige beweging en de harpoen schoot los.

147. *Omschrijf de beteekenis:*

Een kruid is *heilzaam*, als . . . .
Eene rots is *eenzaam*, als . . . .
Eene rivier is *kronkelend*, als . . . .
Een woud is *donker*, als . . . .
Een man is *gedienstig*, als . . . .
Een antwoord is *dubbelzinnig*, als . . . .
De hitte is *drukkend*, als . . . .
De stemming is *gedrukt*, als . . . .
De zee is *kalm*, als . . . .
Een karakter is *standvastig*, als . . . .
Het weer is *onbestendig*, als . . . .
Een kleed is *splinternieuw*, als . . . .
Een lied is *eentonig*, als . . . .
Een mensch is *bewusteloos*, als . . . .
Eene handeling is *onbewust*, als . . . .

148. *Vertel eens na, wat ge in het onderstaande versje leest.*

HET VERLOREN KIND.

Een hulpeloos jongsken, twee zomers pas oud,
Verdwaalt uit zijn dorpje naar 't eenzame woud.
Zijne ouderen zoeken hun liev'ling zoo lang . . . .
Geen tocht in hun leven viel ze immer zoo bang.
En vriend en gebuur maakt zich op uit het dal:
Door 't woud klinken voetstap en kreet overal.
Ver af rolt de donder; 't geboomt' schudt de wind;
Luid weeklaagt de moeder: „Mijn kind! mijn kind!"
De bliksems verlichten den donkeren nacht;
De regen plast neer met geweldige kracht.
Drie dagen, een eeuwigheid! zoeken zij reeds,
Drie nachten, — nog mist men den lieveling steeds.
„Mijn kind is verloren, verloren!" Van smart,
Van wanhoop en angst breekt het moederlijk hart.
Den vierden dag gaat om een welkomen buit,
Om rijshout te gâren, een sprokkelaar uit.
En als hij in 't diepst van 't woud dringt, daar schiet
Een ree langs hem henen, die schuchter ontvliedt.
Hij worstelt zich heen door de takken. Wat schrik!
't Verlorene kind doet zich op aan zijn' blik.
Het ademt, gevlijd op het mollige mos,
Maar mat en verzwakt en verschoten van blos!
De ree, die heur jongen zoo liefderijk voedt,
Zij had het gezoogd en het zorgvol behoed.
Der ouderen hart slaat met dankbaren klop,
De moeder heft juichend haar lieveling op.

S. J. VAN DEN BERGH.

149*. *Zoek zinverwante woorden (synoniemen) voor de cursieven:*

Een voorstel *beamen* =
Tegen een voorstel *zich kanten* =
Zijne drift *beteugelen* =
Een' twist *vereffenen* =

De koopwaar *uitstallen* =
Eene stad *verwoesten* =
Iemands macht *kortwieken* =
Een gedicht *begrijpen* =
Een snood plan *uitvoeren* =
Eene leugen *verzinnen* =
Eene fout *bespeuren* =
Zijn geld *verkwisten* =
Het doel *treffen* =
Een kunstwerk *beschouwen* =
Allerlei geheimpjes *overbrieven* =
Tot ijver *aansporen* =
Eene gelegenheid *aangrijpen* =

150. *De tegenstellingen te zoeken:*

Een *beknopt* verslag — een *gemeen* zelfstandig naamwoord — een *algemeen* belang — een *enkelvoudig* woord — een *afgeleid* woord — een *middellijk* afgeleid woord — eene *nauwkeurige* omschrijving — zijne belofte *breken* — het evenwicht *verbreken* — iemands belangen *verwaarloozen* — iemands verzoek *inwilligen* — een geschenk *aanvaarden* — zijne aanspraken *laten varen* — de vlag *hijschen* — zijnen plicht *vervullen* — een' goeden raad *in den wind slaan* — goed onderwijs *op prijs stellen* — den handel *bevorderen* — den vrede *bespoedigen* — in eene onderneming *schipbreuk lijden* — de gelegenheid *verzuimen* — iemand *tot het kwade verleiden* — een ongeluk *voorkomen*.

151. *Zeg op beknopte doch duidelijke wijze, wat de volgende uitdrukkingen beteekenen:*

Oogen in 't hoofd hebben =
Zijne *oogen* uitkijken =
Iemand de *oogen* uitsteken =
Iets onder vier *oogen* afhandelen =
Iemand iets onder het *oog* brengen =
Iets op het *oog* hebben =

Iemand een rad voor de *oogen* draaien =
Haken en *oogen* met iemand hebben =
Iemand zand in de *oogen* strooien =
Een fraai *oog* aan iets geven =
Iets in het *oog* krijgen =
Uit het *oog* verliezen =

152. Opstel. Jan krijgt van zijn' oom een vogeltje en maakt er een kooitje voor. *Vertel eens, hoe blij Jan was en hoe in de weer, om het kooitje klaar te krijgen.*

153. *Bij elk der volgende zelfst. nw. 2 naamw. gezegden te voegen, die tegenstellend verbonden zijn, en dat telkens in 2 zinnen:*

handel — scheepvaart — vrede — inspanning — gevolg — gevaar — verkeer — voordeel — gebouw — onderneming — gelegenheid — licht — arbeid — grondslag — voorwaarde — gebied — tegenspoed — raad — onkruid — drank.

Voorbeeld. De handel is *levendig* of *kwijnend*.
De handel kan *druk* of *stil* zijn.

154. *Bezig in volzinnen:*

op verren afstand — vóór ... en dauw — met hart en ziel — bij voorkeur — na rijp beraad — tot spijt van — in strijd met — met hart en ziel — in dagen van tegenspoed — met vlijt en volharding.

Voorbeeld. Des avonds in 't duister zijn lichtende punten bv. vuurtorens *op verren afstand* te zien.

155. Bijvoeglijke zinnen zijn bijvoeglijke bepalingen bij een of ander zinslid, bv. De paardenbloemen hebben forsche wortels, *die diep in den grond dringen* (d. i. hebben forsche, diep in den grond dringende wortels).

Opgave. Schrijf nu zelf eens 12 samengestelde volzinnen, waarin telkens een bijv. bijzin voorkomt, en wel over personen uit de vaderlandsche geschiedenis.

156*. *Welke w.w. zijn het krachtigst van beteekenis:*

nijgen of nikken; — verspelen of verspillen; — wegen of wikken; — hijgen of hikken; — buigen of bukken; — knijpen of knippen; — jagen of jachten of jakkeren; — streven of stribbelen; — beven of bibberen?

OPGAVE. Bezig elk dezer w.w. in een' zeer kleinen volzin, echter zoo, dat de beteekenissen goed uitkomen.

157. *Schrijf een opstel van hoogstens twee bladzijden over*

DE KERMIS.

Laat vooral goed blijken, dat ge uwe oogen op de kermis den kost hebt gegeven, d. i. beschrijf in goeden voortgang en samenhang, wat ge, zoo al wandelend, dáár hebt opgemerkt.

158*. *Verklaar de volgende zelfst. nw. naar hunne beteekenis:*

schipbrug — gids — wijkplaats — schuilplaats — bestanddeel — medehelper — handlanger — mededinger — medestrijder — medeburger — kenmerk — hinderpaal — stortvloed — bloemlezing — boekenwurm — pleegkind — vetweider — gelukskind.

VOORBEELD. Eene *schipbrug* is eene houten brug, waarvan het onderstel op schepen rust.

159*. *Zeg de beteekenis van:*

1°. netten *boeten* — ketels *boeten* — ketel*boeter* — *baat* vinden — *baat*zuchtig — de *baten* en schaden — alle *baten* helpen.

2°. veld*slag* — golf*slag* — door*slag* — *slag*pen — *slag*ader — *slag*regen — *slag*uurwerk — *slag*orde.

3°. om*stander*s — bij*stand* — voor*stander* — *stand*aard — *stand*beeld — *stand*houden — *stand*penning — *stand*vogel — *stand*vastig — *stand*punt.

160. *Bezig in kleine volzinnen of in uitdrukkingen:*

uitspreiden — uitbreiden.
glinsteren — fonkelen.
overwinnen — veroveren.
verzamelen — vergaderen.
bedenken — verzinnen.
begrijpen — beseffen.
verleppen — verdorren.
verrichten — uitvoeren.
dienen — strekken.
dijen — zwellen.
naschrijven — afschrijven.
nabootsen — naäpen.

161. Wij studeeren, *opdat* wij kennis zouden erlangen. Menigeen kan niet studeeren, *omdat* hem de vermogens ontbreken.

In deze volzinnen ziet ge, dat de nazin door *opdat* en door *omdat* aan den voorzin is verbonden. De bijzin, die door *opdat* wordt ingeleid, drukt het *doel* uit; de bijzin, die door *omdat* wordt ingeleid, drukt de *reden*, den *grond* uit.

Opgave. Schrijf ook van elk geval 6 voorbeelden.

162. *Men spreekt van:*

Eene *diepe* sloot — Een *diep* medelijden.
Een' *diepen* put — Eene *diepe* droefheid.

Bezig nu de onderstaande bijv. nw. evenzoo in 4 voorbeelden:

arm — droog — koel — laag — schraal — zwaar — open — fijn — hard — klein — hoog — glad — bitter — stil — blind.

163. Opstel. Wij waren eens op den toren geklommen; — het was zomer, en zeven uur in den morgen. — *Wat wij er al zagen?*

164. 't Is *mij* van overlang *door* wijze *liên* gezegd:
Wilt gij een dienstboô, die uw zaakjes overlegt,
Zoo wees uw eigen meid, — en wees uw eigen *knecht*.

Vragen en Opgaven.

1. Schrijf de afzonderlijke zinnen in dezelfde volgorde, met het onderwerp telkens voorop.

2. Met welke andere w.w. zou men den 2en regel kunnen beginnen?
3. Wat beteekent *van overlang*, in regel 1?
4. Breng den 1en regel in den bedrijvenden vorm over.
5. Wat beteekent *knecht*, in regel 3?
6. Zeg met uwe eigen woorden, wat dit versje beteekent.
7. Benoem taalkundig de schuin gedrukte woorden.

165*. Noem de hoofdvormen van: *slinken — verzwinden — delven — kerven — dingen — bezitten — lezen — overlijden — verwijzen* (veroordeelen) — *nijgen* (buigen) — *zijgen — verdrieten — kiezen — tijen* (gaan) — *luiken — sluiken — ruiken — rieken — graven.*

VOORBEELD. Het slinkt — het slonk — zij slonken — het is geslonken.

Beantwoord nu schriftelijk het volgende:

1. Wat beteekent: de voorraad is *geslonken;* — de groente is *geslonken;* — het gezwel is *geslonken?* En wat is een *slanke* toren?
2. Wat zijn *gekorven* dieren? Wat was voorheen een *kerfstok?* En wat bet. dit fig., als men zegt: *veel op den kerfstok hebben?*
3. Wanneer *dingt* men naar eene betrekking? Welk uitheemsch w.w. bezigt men hiervoor in den regel? Hoe heet dan de persoon, die *dingende* is naar eene betrekking?
4. Wat is een *zetel?* En waarom zegt men: in Den Haag is de *zetel* onzer regeering? Wat is een *grondbezitter? Zitten* bet. ook *wonen;* verklaar maar eens: *ingezetenen, landzaten, voorzaten, nazaten.* En wat bedoelt Tollens, in vers 3 zijner Overwintering:
(De grond) dronk het bloed van *landzaat* en van vreemden.
5. Wat beteekent eigenlijk *lezen*, bv. *aren lezen, kruiden lezen, bloemen lezen?* Wat zijn *uitgelezen* gedichten, *uitgelezen* manschappen?

6. *Lijden* beteekent *gaan* in *overlijden;* als men dus zegt: *Hij is overleden*, dan beteekent dit: . . . . .
Als STARING zegt in *Het Kameleon:*

Men zet zich neer, en 't *lijdt* niet lang,
Of 't reisverhaal is drok te gang.

wat beteekent dit *lijdt* dan? En bezig: *het leed niet lang; het is lang geleden* elk in een' kleinen volzin.
7. *Wijzen* bet. oordeelen, besluiten, vonnissen. Verklaar nu: *Wat de heeren wijzen, moeten de gekken prijzen. Hij werd ter dood verwezen.*
8. *Nijgen* = buigen, eene buiging maken. *Al de dames negen*, zegt HILDEBRAND in de C. O. Wat bet.: *Hij is mij wel genegen?* En moet ge schrijven: *De zon nijgt* of *neigt ter kimme? De appelboom nijgt of neigt zijne zwaar beladen takken naar den grond?*
9. Wat bet.: Een aftreksel door een gazen doekje *zijgen?* Zij *zeeg* bij die woorden ter neder? De dauw *zijgt* op de velden?
10. Wanneer werkt iemand met *onverdroten* ijver? Wanneer zegt men: *En dat heeft hem erg verdroten?*
11. Wat is een *kiezer?* Wat is eene *keur?* Wat zijn *keur* van bloemen?
12. Wat bet.: Zij *togen* naar het H. Land? Hij kwam van verre *getogen?* Hij is daar geboren en *getogen?*
13. Wanneer *luikt* iemand het oog eigenlijk, en wat bet. dit in uitgebreider zin? Wat bet. *ontluiken*, en van welke dingen zegt men dit? Kan het talent van een' kunstenaar ook *ontluiken?*
14. Wat is *sluikhandel*, en wat bet. *ter sluik* of *tersluiks?*
15. Wat beteekenen de woorden: *ruiker, welriekend; — doodgraver, groeve?*

166. *Breid de volgende gegevens uit tot samengestelde zinnen met een' bijv. bijzin als bepaling:*

palmen — hooge boomen.	De Ruyter, *wiens* . . . .
tijd — geld waard.	Gods wijsheid, *die* . . . .
olifant — schrander dier.	Het vaderland, *hetwelk* . . . .

neushoorn — kwaadaardig.
bosch — aantrekkelijk.
boos geweten — last.
matigheid — niet betracht.
roos — sieraad.
eik — reus.

De verveling, *die* . . . .
Onze ouders, *wien* . . . .
De sterren, *wier* . . . .
Onzen vrienden, *die* . . . .
De koe, *wier* . . . .
De kabeljauw, *die* . . . .

167*. Bijwoordelijke bijzinnen zijn zinnen, die den dienst verrichten van bijwoordelijke bepalingen bij het gezegde. Zeg nu eens, of de volgende bijzinnen de *plaats*, den *tijd*, of de *reden* (grond) uitdrukken:

De madelieven bloeien reeds, **als** *de lente komt.* **Zoover** *ik zien kan*, is alles water. De zwaluwen vliegen snel, **omdat** *zij lange vleugels hebben.* Hij zit te spelen, **terwijl** zijn broeder werkt. **Sedert** men petroleum brandt, is de patentolie goedkoop geworden. Menigeen krijgt berouw, **als** het te laat is. De runderen grazen, **waar** vroeger de golven raasden. **Zoodra** ik kan, zal ik u schrijven. **Toen** het te laat was, dempte men den put. Nederland ligt, **waar** eens de zeemeeuw vloog. Gij moet gaan, **werwaarts** uw plicht u roept. Hij werkt ijveriger, **sedert** hij een' prijs heeft behaald. De knaap kreeg straf, **dewijl** hij had gelogen. **Daar** zij op den grond zitten, hebben de Oosterlingen stoelen noch tafels noodig.

168. Opstel. Hebt ge de werkplaats van den *timmerman* of van den *smid* wel eens bezocht? Schrijf dan over ééne van beide een klein opstel.

169. *Bezig in zinnen of in uitdrukkingen:*

drinken — drenken.
liggen — leggen.
zitten — zetten.
vallen — vellen.

varen — voeren.
klieven — klooven.
winden — wenden.
zuigen — zoogen.

170*. *Maak duidelijk, wat ge verstaat door:*

geronnen bloed — *geronnen* melk — *uitgelezen* prozastukken — *ongekorven* hout — een *verschoten* kleed — een *verheven* denk-

beeld — een *samengesteld* werktuig — een *weifelend* karakter — een *opgezette* vogel — eene *dichtbevolkte* stad — eene *ontloken* bloem — *onverholen* blijdschap — *verloren* moeite — eene *verpletterende* tijding — *belendende* gebouwen — een *snedig* gezegde — een *snijdende* gil.

171*. *Geef zinverwante woorden voor de cursieven:*

Withilde *ontvlood* te paard een viertal Noormannen, die haar langs den oever *nareden*. *Slechts* één man op de Saksische schepen had het gevaar *gezien*, *waarin* zij *verkeerde*, en haar aan haar bruids*gewaad* herkend. Deze sprong van *boord*, *doorwaadde* den stroom en *joeg*, door zijn' getrouwen hond *vergezeld*, hu zelf de vervolgers *na*. *Weldra* zag hij *hoe* zij Withilde *achterhaalden*, aangrepen en, *in weerwil* van haar worstelen, terug wilden *voeren*. Toen *verhaastte* hij zijnen *stap*.

172. *De volgende volzinnen om te zetten:*

Wel mocht den algemeen beminden vorst, Willem II, dien men met recht den ridderlijken koning heette, een standbeeld in de hoofdstad worden opgericht, en met dankbaarheid, voor 'tgeen hij voor 't vaderland deed, zien wij dat standbeeld nu en dan met genoegen met een' verschen bloemkrans versierd.

„Vaarwel, mijn kind!" zei de keurvorst, „de goede God geleide u over zee naar dat land, waar, dit voorspelt mij de aangenaamste hoop, de vrijheid eens haren zetel zal vestigen."

Grootvorst noemen wij onzen Rijn, en met recht. Niet om zijne grootte evenwel, want vele rivieren, ook Europeesche, overtreffen hem ver in lengte, breedte en waterrijkdom. In het hoogste gedeelte van de Alpenketen zenden meer dan driehonderd gletschers hem hun water. Nauwelijks hebben de gletscherbeken, die onstuimige Alpenkinderen, het gebergte verlaten, of zij reinigen zich in een vijftiental diepe meren. Dra vereenigen zij hun gelouterd water in eene enkele

bedding. De krachtige stroom stuwt nu zijne golven door lachende landouwen. Woudrijke gebergten begroeten hem uit de verte. Maar weldra naderen zij zijne oevers. Eindelijk bereikt hij de wijde vlakte en vervolgt rustig zijnen weg, tot hij zijn water uitgiet in den Oceaan, nadat hij vooraf de lage landen aan zijne oevers met vruchtbaar slib heeft begiftigd.

173*. Wanneer gij zonder Nijd, — al hebt ge leed misschien,
Een ander kunt gelukkig zien,
Tel ik u bij de braafste liên.

1. Noem de afzonderlijke zinnen, telkens met het onderwerp voorop.
2. Welke woorden kunt ge zetten voor *wanneer* en *al*, regel 1?
3. Wat beteekent *tel*, regel 3? Wat kan *tellen* nog meer beteekenen?
4. Kan *wanneer*, regel 1, ook een' bijzin van tijd inleiden?
5. Zeg met uwe eigen woorden, wat dit versje beteekent[1]).

174. *Geef met eigen woorden den inhoud van het volgende gedicht weer.*

DE GANZEN[2]).

De marktdag riep de buitenliên:
Een boertje, van zijn zweep voorzien,
Dreef vette Ganzen naar de stad.
Hij somde, gaandeweg, al op,
Wat winst hij wel te beuren had,
En, dank zijn vroolijk hartgeklop,
Kreeg menig Gans, die lui en dik,
Bleef talmen, met de zweep een tik.

---

[1]) Met eenige wijziging; admissie-examen R. K. S. Middelburg, 1899.

[2]) Eene zeer vrije navolging van eene fabel des beroemden Russischen dichters KRILOW. (Noot van den dichter).

Nu, als het handelswinsten geldt,
Wordt zelfs een mensch niet veel geteld!
En, zoo de boer dus nu en dan
De zweep eens zwaaide door de lucht
En kop of staart trof in de vlucht,
Ik duî 't niet euvel aan den man.
De Ganzen wèl: die laakten 't luid
En scholden in hun taal hem uit.
Juist kwam een Wandlaar langs hun pad,
Die veel van Mezzofanti [1]) had,
Arabisch kende, Turksch, Sanskriet,
Chineesch, Maleisch, en wat al niet?
Doch (sterker nog!) ook in den grond
Der Ganzen gaggeltaal verstond.
Hij hoorde 't morren en 't misbaar:
„Die schoft!" was 't hier: „die stinkerd!" daar;
„Die schobbejak! hij zweept ons voort,
„Als beesten van 't gemeenste soort!
„'t Is, of we biggen zijn, zoo hondsch!
„Geen aasje oplettendheid voor ons,
„Voor òns, wien Romes wereldstad
„Toch haar behoud te danken had!
„Voor òns, beroemd van Pool tot Pool,
„Als Redders van het Kapitool!" [2])
Zoo schreeuwden ze uit gezwollen krop,
De nekken stijf, de kuiven op.
De Wandlaar hield zich dom en zei:
„Zoo, Ganzen, deedt gij dat, ei, ei!
Gij Romes Redders! — en wanneer?"

---

[1]) *Mezzofanti* (1774—1849), een beroemd talenkenner. Men zegt, dat hij tegen het einde van zijn leven 58 talen verstond en sprak. Hij stierf te Napels.

[2]) Het *Kapitool* of de hoofdburcht van Rome werd in 390 vóór Christus zeer in 't nauw gebracht door de Galliërs onder hun opperhoofd of Brennus; bij nacht was de burcht bijna door die vijanden overrompeld, toen de Ganzen, door haar gekwaak, nog tijdig de Romeinen wekten, om den aanval af te slaan.

„„Niet wij juist: ons geslacht weleer:
Onze eedle Vaadren. Vat je 't, man?"" —
„Maar gij — wat deedt ge zelve dan?" —
„„Wat, wij! Wij niets. Begrijp ons goed:
„„Wij spruiten uit dat edel bloed:
„„Geen vogel, van wat veêr hij zij,
„„Die zulk een afkomst staaft, als wij . . .""
„Genoeg! (dus viel de Wandlaar in)
„Uw voorgeslacht was kloek van zin;
„Eer kwam het toe, wijl 't best zich kweet:
„Maar gij, die niets bijzonders deedt —
„Wat praat ge van oplettendheên,
„Als goldt gij meer dan 't algemeen!
„Staak, nietig volkje, uw driest gekwaak!
„Zelf uit te munten, dat 's de zaak!"

A. Bogaers.

175*. Bijwoordelijke bijzinnen kunnen ook eene *voorwaarde*, eene *vergelijking*, een *gevolg* uitdrukken. Wijs dit aan in de volgende samengestelde volzinnen:

Gij kunt mijn' atlas gebruiken, **mits** *gij hem netjes houdt.* **Zooals** *de ouden zongen*, piepen de jongen. De knaap heeft zijnen tijd verwaarloosd, **zoodat** *hij nu achterlijk is.* **Indien** *het hard vriest*, ontstaat er gezond ijs. **Zoo** de vijand den slag verliest, zal zijn toestand hachelijk zijn. De jongen keek, **alsof** hij verongelijkt werd. **Gelijk** de waard is, vertrouwt hij zijne gasten. De gierigaard schraapt, **of** hij eeuwig zal leven. Deze lijnen loopen evenwijdig, **vandaar dat** zij elkaar niet kunnen snijden. **Indien** gij goed oppast, zal ik u dat horloge geven. Het regent, **dat** het klettert. **Bijaldien** gij in de stad komt, ga dan mijn' oom bezoeken. Gij zult geen vorderingen maken, **tenzij** gij ijverig blijft studeeren. Ik wil uw vriend zijn, **mits** gij oprecht en deugdzaam zijt. Gij zult blijven sukkelen, **tenzij** gij de zeebaden gaat gebruiken. **Bij aldien** zij u mochten aanvallen, zullen wij u verdedigen. Die student werkt hoogst zelden, **zoodat** hij maar weinig

vordert. Het vriest, **dat** het kraakt. Deze man kende alleen Engelsch, **weshalve** wij niet met hem konden spreken.

176. BRIEF. Schrijf een' netten brief aan vriend of vriendin over een feest in uwe woonplaats; een schoolfeestje is ook goed.

177*. *Wat verstaat ge door:*

gerand geld — *geaderd* marmer — een *gegoed* burger — een *gebocheld* man — een *gespoord* ruiter — een *gekroond* hoofd — eene *bedaagde* vrouw — een *bejaard* grijsaard — *hooggetopte* dennen — een *platboomd* vaartuig — de *grofgespierde* buffel — de *snelgewiekte* adelaar — een *rijkbegaafd* kunstenaar — een *wijdberoemde* held.

178*. *Noem de verleden deelwoorden van:*

beeldhouwen — dwarsdrijven — kwijtschelden — spelevaren — raadplegen — gadeslaan — aderlaten — handhaven — zegevieren — zegepralen — logenstraffen — kielhalen — goedmaken — klapwieken — volbrengen — voltooien — volhouden — weerspreken — wederleggen — wederzien — weerstaan — wederkeeren — voltrekken — voldoen — voldoen — volharden — stampvoeten — knikkebollen — harrewarren — waarnemen — hoogachten — liefhebben — kortwieken — waarzeggen — gekscheren — raaskallen — diefkoozen — vrijwaren — overhandigen — verzadigen — bewaarheiden — goedendagzeggen — brandmerken — openbaren — watertanden — knarsetanden — staroogen — wantrouwen — wanhopen — herbergen — hernieuwen — begeleiden — vergezellen — verontrusten.

179*. *Zeg eens, met welke w.w. de volgende woorden verwant zijn:*

graf — jacht — bedrog — schot — breuk — (land)zaat — kreet — kramp — band — wrang — blank — slank — daad — kunst — sleutel — genot — bedrog — beugel — gang — boog — wraak — bete — bitter — bijt — gebit — spreuk — drank — bundel — rit — keus — keur — braak —

bocht — (bloem)-lezing — greep — kreet — veer-(man) — houweel — (steen)-houwer — wet-(houder) — waag.

VOORBEELD. Graf komt van *graven*.

180*. *Ontleed (mondeling) redekundig:*

Dien man schonk ik mijn vertrouwen niet.
Gij vertrouwdet dien looper een' zak met gouden tientjes toe.
De lamp brandt helder. Zij brandde dezen avond om zes uur al.
Bij het somber schijnsel eener kleine lamp treurde de brave vrouw om het verlies harer lieve dochter.
Waar vindt men in ons vaderland heidevelden en moerassen?

Zeg ook, hoe de bijzinnen heeten:

Die aan den weg timmert, moet het praten hooren.
Wie het onderste uit de kan wil, krijgt het lid op den neus.
Wij zijn zeer blij, *omdat* gij gekomen zijt.
De Watergeuzen zeilden naar Holland, *nadat* zij uit Engeland verdreven waren.
Wij zullen ijverig studeeren, *zoodat* wij snel vooruitkomen.
Zijn antwoord was, *dat* hij ons niet begreep.
De tevredenheid, die de bron der deugd kan heeten, woont in ons zelf.
Ik vertel u niet, hoe wij het hebben aangelegd.
Wij reizen met den nachttrein, *ten einde* wij morgen bijtijds in de hoofdstad zijn.
Indien gij zoo blijft voortgaan, zult gij wel slagen.
Alle flesschen kunnen teruggegeven worden, *mits* zij in goeden staat zijn.
Men verhaalt, *dat* een Grieksch wijsgeer een stilzwijgen van drie jaar vorderde van degenen, die hij onderwees.
Gelijk de aarde niet altijd rozen en leliën voortbrengt, zoo geeft ons het leven niet altijd genoegens.
Ga, *waar* uw plicht u roept.

181. *Bezig in samengestelde volzinnen:*

indien — dewijl — terwijl — opdat — omdat — naarmate — ofschoon — zooals — zoover — mits — naar gelang — tenzij — in zooverre.

182. *Lees dit puntdichtje eens met zorg over, en zeg met eigen woorden, wat de dichter bedoelt.*

CONCURRENTIE.

Alles, alles concurrentie:
Wie de rijkste meublen heeft,
Wie in 't fraaiste rijtuig rondrijdt,
Wie de mooiste feesten geeft;
Wie de verste reizen doen kan,
Wie de meeste hazen schiet;
Wie de beste mensch zal wezen . . . .

Neen, — abuis! op dat gebied
Zie 'k de concurrentie niet.

E. LAURILLARD.

183. *Geef met eigen woorden den inhoud van het volgende gedicht weer.*

DE WINKELIER EN DE SCHILDER [1]).

Een zeker winkelier, verwaand in alle zaken,
Ontbood een' schilder om een uithangbord te maken.
Deez' vroeg: „Hoe wilt gij, dat ik 't schild'ren zal, mijnheer?"
Hij zei hem: „Zus en zoo, maar bovenal een beer,
Gelegen aan een' paal en aan een touw gebonden."
De schilder sprak: „Dit is niet goed door u gevonden:
Een beer moet vast zijn aan een' ketting, aan geen touw,
Dewijl hij met zijn' bek dat straks doorknagen zou."
„Hoe!" sprak de winkelier, „hoe, bloed! wilt gij mij leeren?
Ik wil geen' ketting; maar een' touw is mijn begeeren.
Wilt gij 't niet doen, 'k zal dan een ander hier ontbiên:
Ik wil 't, zoo ik begeer, door u geschilderd zien."
„Goed," sprak de schilder, „'k zal het doen naar uw behagen,
Maar, wat er ook van koom', gij moet den spot verdragen;
'k Heb u geraden, en de schuld daarvan krijgt gij."

---

1) Van het admissie-examen der R. K. S. te Nijmegen, 1899.

„Ja," sprak de winkelier, „'k neem al de schuld op mij,
Wat zotskap zou me om iets, dat zoo behoort, toch laken?
Gij zult het naar mijn' zin en niet naar d'uwen maken."
De schilder schildert, opdat hij zijn wit niet derv',
Het touw met olie- en den beer met waterverf.
In 't eind, het werk is klaar; men roemt het naar waardij.
't Wordt opgehangen, en de winkelier was blij.
Maar 's nachts is (wie zou zulk een ramp ook kunnen droomen?)
Een zware donderbui zeer schielijk opgekomen,
Verzeld van regen, die bijna een zondvloed scheen,
Waarvoor de beer niet was bestand, maar ras verdween.
Men ziet naar 't bord, zoodra het daglicht werd vernomen:
't Was alles, als 't behoort, maar beeroom was ontkomen.
De schilder wordt ontboôn; men toont de zaak hem aan.
„Zie," zegt hij, „zie mijnheer! hadt gij mijn raad gedaan,
Had ik hem aan geen touw, maar ketting vastgeklonken,
Dan zou hij nog op 't bord, zoowel als gist'ren pronken;
Het touw is losgerukt door dien verwoeden beer;
Nu is hij naar de maan; gij ziet hem nimmer weer."

184. *Bedenk zinverwante woorden voor de cursieven.*

Onder het *uiten* dezer woorden wees zij op Sikko. *Nog droeg* hij het *eenvoudig* visschersкleed, maar geene kap *bedekte* langer zijn hoofd, *waarvan* de goudgele *lokken* in *zwierigen* overvloed over de schouders *afstroomden*; en zijn *heldere* oogen schenen van meer dan menschelijken gloed *ontvonkt*. Hij wilde zich voor graaf Aernout op de knieën *storten*; maar deze *liet* hem daartoe geen tijd en drukte hem aan zijn hart, onder den *uitroep*: „Siwart! mijn zoon! Gij hebt ons allen gered. *Heerlijk* zal uw loon zijn: en *breede* roeden zal ik u in het land uwer vaderen *uitmeten*!"

185. *Ontbind in enkelvoudige zinnen:*

Iedereen had *den* beukeboom lief, en de dorpeling *wees hem fier den vreemdeling aan, als zijn* eene wandeling *door* het dorp deed. *Als* de zon des morgens *hare* stralen *op* den

beukeboom *wierp*, *schoen* zijne kruin een onmetelijke *tuil* van *diamanten*, en als het avondrood *hem* bestraalde, blonk *hij*, *alsof* hij een' *mantel* droeg van goud en *purper*.

OPGAVEN en VRAGEN.

1. Welke zijn de *hoofdzinnen?* En hoe heeten de *bijzinnen* naar dienst en beteekenis?
2. Zet de zinnen om, van den bedrijvenden in den lijdenden vorm.
3. Schrijf den volzin over, en plaats overal cijfers om de naamvallen aan te duiden.
4. Benoem taalkundig de cursieve woorden.

186. EENE AALMOES.

„Een aalmoes!" bidt het bibbrend kind
En steekt het handjen uit.
Fel snerpt de koude Noordenwind
En geeselt pui en ruit.
„Een aalmoes!" 't Was vergeefs gevraagd
Aan deze en gindsche deur.
Het jurkje is oud; de sneeuwvlok jaagt
Door rafel en door scheur.
„Een aalmoes!" Altoos ijdle vraag!
Wie aankomt, gaat voorbij,
Al huivrend in den bonten kraag.
Ik deê 't, misschien ook gij.
„Een aalmoes!" 't Was een breede hand,
Die in den broekzak greep;
Een ruwe, wreed als kiezelzand,
Die thans de hare neep.
Een stoer matroos, in loop en draai,
Een rot van 't echte soort!
En zulk een rilt niet in het baai,
Al blaast de wind uit 't Noord.
„'k Blijf eeuwig dankbaar, edel heer!"

Hij schoof zijn pruim eens goed
En bromde: „Daarvan nou niet meer!
„Maar weet je, wat je doet?
„Als 't ginder spookt bij wind en weer,
„Voor hond en kat te boos,
„Bid jij dan tot ons Lieven Heer,
„Om hulp voor elk matroos."
Hij trok weer gauw naar Java heen.
Zij kwam zijn wenschen na.
Of 't hielp? De wetenschap schudt neen,
Maar 't menschlijk hart zegt ja.

H. J. SCHIMMEL.

OPGAVE. Vertel eens na, wat de dichter u hier mededeelt. Let er wel op, dat er goede voortgang en samenhang in uw opstel moeten wezen.

187*. Een schip *bemannen* beteekent een schip van manschappen of janmaats voorzien.

Zeg nu, wat beteekent:

Eene rivier *bedijken* — Een' akker *bezaaien* — Een veld *beplanten* — Eene lijst *vergulden* — Een' ketel *vertinnen* — Een' boosdoener *ontwapenen* — Eene flesch *ontkurken* — Een' brief *ontzegelen* — Een stuk wild *bemachtigen* — Een' winkel *bezichtigen* — Het voedsel *herkauwen* — Een woord *herzeggen* — Iemands verdiensten *erkennen* — De manschappen *ontschepen* — Het ijs doen *ontdooien* — De salade *verplanten* — De meubels *verschikken* — Zijne ouders *verblijden* — Iemands leven *veraangenamen* — Een feest *ontluisteren* — Een stuk land *onteigenen*.

188. OPSTEL. Drie of vier jongens zijn met een bootje uit roeien gegaan, in stilte. De rivier is breed, er steekt wind op, het is October, de boot schept water en slaat om. Twee (drie) jongens worden gered, één verdrinkt jammerlijk.

189. Er is onderscheid tusschen *dewijl* en *terwijl*, laat dat eens uit 2 voorbeelden blijken. En laat het eveneens blijken

voor: *waarna* en *waarnaar; nadat* en *naardat; daarna* en *daarnaar; vandaar* en *van daar.*

190. *Lees dit:*

PIETER BAAS.

Daar landde op zeek'ren morgen
Een vreemdling te Zaandam,
En niemand wist te zeggen
Van welke plaats hij kwam.

Hij huurde zich een woning
Een needrig huis en erf, —
Scheepstimmerman van ambacht,
Bezocht hij trouw de werf.

Wat ruw in zijn manieren,
Maar met een hart van goud,
Was „Pieter Baas" ook weldra
Met iedereen vertrouwd.

„Wie baas wil zijn en blijven,"
Dacht „Pieter Baas" terecht, —
„Die moet geen moeite schuwen:
„De baas begint als knecht.

„Wanneer mijn schip voltooid is,
„Dan zeil ik naar mijn land,
„Zal ik het roer omknellen
„Met vastberaden hand."

En van den vroegen morgen
Tot aan den avondstond,
Weerklonk zijn forsche bijlslag
Den omtrek in het rond.

Hoe zal het vaartuig heeten?
Hoe zijn bestemmingsplaats?
Wie is de nijvre werkman,
De wakkre „Pieter Baas"?

Die werkbaas is Czaar Peter,
De *Groote*, metterdaad!
Het schip, dat hij helpt bouwen,
Het *Russisch schip van Staat!*

Mr. J. E. Banck.

Opgave. Het is uwe taak, al wat ge hier gelezen hebt, op uwe eigen manier na te vertellen.

Verdere stof voor Opstellen.

1. Wij hebben eenen jongen hond gekregen.
2. Een vreemde hond heeft onzen Fidel erg gebeten.
3. Ik ben met mijn' broeder naar het paardenspel geweest.
4. Ik zal het volgende voorjaar mijn examen mogen doen.
5. Ik ben met vader naar Amsterdam (Rotterdam) geweest en heb den dierentuin gezien.
6. Mijn eerste bezoek aan het strand der zee.
7. Sint-Nicolaas, de vriend van armen en rijken.
8. Ik zal, als ik slaag, een fiets of rijwiel krijgen.
9. Met vacantie ga ik met vader per boot (of spoor) naar Rotterdam.
10. Ik heb al verschillende fraaie leesboeken.
11. Ik ga met mijn neefje, die bij ons gelogeerd is, eene wandeling doen door de straten der stad of in den omtrek van het dorp; wat zal ik hem al laten zien?
12. Bul, de groote waakhond, is door den ketting gebroken.
13. Op een' morgen was onze kanarie uit de kooi.
14. We zijn met ons drieën naar de naburige dorpskermis geweest.
15. Wij zijn te gast geweest in den kersenboomgaard van onzen boterboer.

Ab 078 U

UITGAVEN VAN J. B. WOLTERS, TE GRONINGEN.

A. M. Bogaerts en **M. J. Koenen**, Practische Taalstudie, I: Woorden en Uitdrukkingen . . . . . *11de druk* f 1,25
Practische Taalstudie, II: Taal en Taalstudie. . . . . *6de druk* 1,25
Practische Taalstudie, III: Taalgebruik en Woordverklaring *7de druk* 1,25
H. Jacobs en **M. J. Koenen**, Nederlandsche Spraakkunst ten dienste van studeerende onderwijzers, 3 dln., *2de druk* ingen. à f 0,90, geb. à 1,25
M. J. Koenen, Een kleine sleutel, bij Practische Taalstudie I *2de druk* 0,25
M. J. Koenen, Eerste aanschouwelijk taalonderwijs, voorlooper van het Nieuwe Taalboek . . . . . *6de druk* 0,25
M. J. Koenen, Het nieuwe Taalboek, Taal-, Stijl- en Dicteeroefeningen voor de Volk-school, 1e stukje . . . . . *16de druk* 0,20
Het nieuwe Taalboek, 2e stukje . . . . . *16de druk* 0,20
Het nieuwe Taalboek, 3e stukje . . . . . *13de druk* 0,20
Het nieuwe Taalboek, 4e stukje, 1e gedeelte . . . . *11de druk* 0,20
Het nieuwe Taalboek, 4e stukje, 2e gedeelte . . . . *7de druk* 0,25
Het nieuwe Taalboek, 5e stukje . . . . . *9de druk* 0,50
Het nieuwe Taalboek, 6e stukje . . . . . *6de druk* 0,50
M. J. Koenen, Denken en schrijven. Steloefeningen in vijf leerkringen voor de verschillende klassen der Volksschool, 1e stukje. . *4de druk* 0,20
Denken en schrijven, 2e stukje . . . . . *4de druk* 0,20
Denken en schrijven, 3e stukje . . . . . *4de druk* 0,20
Denken en schrijven, 4e stukje . . . . . *4de druk* 0,25
Denken en schrijven, 5e stukje . . . . . *3de druk* 0,25
M. J. Koenen, Denken en schrijven. Handl. ten gebr. bij de steloefeningen 0,50
M. J. Koenen, De kleine Steller, Steloefeningen voor de Volksschool in een viertal trappen op paedagogischen grondslag, 2 stukjes . . à 0,15
M. J. Koenen, Verkl. zakw.boekje der Nederl. taal, in linnen *22ste druk* 0,25
M. J. Koenen, De hoofdzaken der Nederlandsche Spraakkunst 0,35
M. J. Koenen, Keur uit Starings gedichten met inleid. en aant. *2de druk* 1,25
M. J. Koenen, Keur uit Bilderdijks gedichten, m. inleid. en aant., 2 dln. à 1,25
M. J. Koenen, Oefenschool der Spraakkunst 0,75
M. J. Koenen, Practische Stijlleer in Lessen en Oefeningen 1,00
M. J. Koenen, Nederlandsche Spraakkunst . . . . . *3de druk* 1,50
M. J. Koenen, Proefsteen voor 't Examen 0,60
M. J. Koenen, Korte lessen der Nederlandsche Spraakkunst. *4de druk* 0,60
M. J. Koenen, Kleine Nederlandsche Spraakkunst. 0,50
M. J. Koenen, Ter Herhaling. Vragen over de Nederl. Spraakkunst. . 0,90
M. J. Koenen, Nederlandsche dictées . . . . . *3de druk* 0,60
M. J. Koenen, Grepen uit de Nederlandsche Spraakkunst. 0,25
M. J. Koenen. Verkl. handwoordenboek der Nederl. taal, geb. in linnen 1,00
M. J. Koenen, Het Admissie-Examen 0,50
M. J. Koenen en Dr. **E. Epkema**, Beknopt handwoordenboek der Griekse, Romeinsche en Noordsche Mythologie, geb. in linnen. 0,65
M. J. Koenen en **W. Westendorp**, Voorbereidend Taalonderwijs . . 0,25